

YOKSULLUK NAFAKASI

Elif YİĞİT*

Öz

Türk Medenî Kanunu 185 ve devamı maddelerinde, eşlere kural olarak evlilik birliği süresince karşılıklı dayanışma ve yardımlaşma ödevi yüklenmiştir. Bu ödev kural olarak evlilik birliğinin devamı süresince aranmış, istisnai bazı yükümlülüklerin evlilik birliğinin sona ermesi halinde de devam edeceğine ilişkin düzenlemeler getirilmiştir.

Evlilik birliğinin, boşanma kararıyla ortadan kalkmasıyla beraber, ortaya çıkan hukuki sonuçlarından biri olarak “yoksulluk nafakası” düzenlenmiştir. Çalışmada, boşanmanın eşler bakımından kişisel ve mali hukuki sonuçları, mali sonuçlarından biri olan yoksulluk nafakası ele alınmıştır. Çalışmada ayrıca yoksulluk nafakasının süresizliği, İsviçre Medeni Kanunu çerçevesindeki değerlendirmeler ve Türk Hukukunda yoksulluk nafakasına ilişkin düzenlemelere yöneltilen eleştirilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Boşanma • Boşanmanın Hukuki Sonuçları • Yoksulluk • Nafaka • Nafakada Süre

POVERTY ALIMONY

Abstract

In articles 185 and its continuation of the Turkish Civil Code, as a rule, spouses are given a duty of mutual solidarity and cooperation during the marriage union. This assignment was sought as a rule during the continuation of the

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Konya, Türkiye | Cand. LL.M., Selçuk University Institute of Social Sciences, Department of Private Law, Konya, Turkey.

✉ elifyigit2094@gmail.com • ORCID 0000-0003-1012-7366

🔍 **Atıf Şekli:** YİĞİT Elif, “Yoksulluk Nafakası”, *SÜAMYOD.*, C. 5, S. 1, 2022, s. 1-37.

🔍 **İntihal** | Plagiarism: Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. | This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

marriage union, and arrangements were introduced that some exceptional obligations would continue if the marriage union ended. With the disappearance of the marriage union by divorce decision, "poverty alimony" was arranged as one of the legal consequences. In the study, the personal and financial legal consequences of divorce in terms of spouses and poverty alimony, which is one of the financial consequences, were discussed. The study also includes criticisms of the indefiniteness of poverty alimony, assessments within the framework of the Swiss Civil Code and regulations on poverty alimony in Turkish Law.

Key Words

Divorce • Legal Consequences of Divorce • Poverty • Alimony • Duration in Alimony

GİRİŞ

Ailenin huzur ve refahı ile özellikle annenin ve çocukların korunması, aile planlamasının öğretimiyle uygulanmasını sağlamak için Anayasa, devlete gerekli önlemleri alması ve teşkilatların kurulması görevini vermiştir (AY. m.41). Anayasanın verdiği bu görevle, Türk Medenî Kanunu'nda eşlerin evlilik birliği süresince karşılıklı dayanışma ve yardımlaşma ödevine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır (TMK. m.185 vd.). Dayanışma ve yardımlaşma ödevi kural olarak evlilik birliğinin devamı süresince aranmıştır. Bununla beraber kanun koyucu; sosyal, ekonomik ve toplumsal gereklilikleri de göz önüne alarak evlilik birliği sona erse dahi birtakım yükümlülüklerin devam edeceğine ilişkin düzenlemeler getirmiştir.

Evlilik birliğinin, boşanma kararıyla ortadan kalkmasıyla beraber, bazı hukuki sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Boşanmanın sonuçları niteliği ve doğuşları bakımından çeşitlilik arz etmektedir; bu sebeple boşanmanın hukuki sonuçları farklı tasniflere tabi tutulmaktadır. Bu sonuçlardan bazıları boşanma kararında yer almasına gerek olmaksızın kendiliğinden doğarken; bazılarının doğması için hâkimin boşanma kararında bu sonuçlara yer vermesi gerekmektedir¹. Boşanmanın hukuki sonuçları

---

¹ Akıntürk, Turgut/ Ateş, Derya, Türk Medenî Hukuku Aile Hukuku, C. 2, B. 18, İstanbul 2016, s. 287; Akıntürk, Turgut, "Boşanmanın Hukukî Sonuçları", Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No.407, C. 2, Ankara 1977, s. 175- 204, s. 175,176; Velayet hakkının hangi eşte

her boşanmada mutlak olarak ortaya çıkıp çıkmamasına göre de tasnif edilebilmektedir². Boşanmanın hukukî sonuçları başka bir açıdan ise, eşlerle veya çocuklarla ilgili olup olmamasına göre ayrılır³. Boşanmanın bazı hukuki sonuçları kişisel (şahsi), bazı hukuki sonuçları ise mali niteliktedir⁴.

Boşanmanın hukuki sonuçlarından bir olarak yoksulluk nafakası; belli şartların varlığı halinde boşanma davasında görülebilen, doğması için hâkim tarafından karar verilmesi gereken, eşler bakımından geçerli olan mali bir nafakadır⁵. Belli bir süre devam eden birlikteliğin sona ermesiyle beraber tarafların yeni bir hayata adapte olabilmesi için zamana

---

olacağı, çocuk ile kişisel ilişki kurulması, tazminat, yoksulluk nafakası, mal rejiminin tasfiyesi, boşanan kadının eşinin soyadını taşımasına izin verilmesi gibi bazı sonuçların doğması için, boşanma kararı yeterli olamamakta aksine hâkimin söz konusu hususlara kararında yer vermesi gerekmektedir. Buna karşın boşanan eşlerin yeniden evlenebilme imkânlarının doğması, eşler arasında duran zamanaşımının işlemeye başlaması, evlenmeyle kazanılan kişisel durumların korunması, miras hukukundan doğan bir takım menfaatlerin kaybedilmesi gibi sonuçlar ise hâkimin boşanma kararında yer vermesine gerek olmaksızın karar ile beraber kendiliğinden doğar. Bkz. **Akıntürk/Ateş**, s. 287.

² **Akıntürk/Ateş**, s. 287; **Akıntürk**, s. 176; Miras hukukundan doğan menfaatlerin kaybedilmesi, duran zamanaşımının işlemeye başlaması, evlenmeyle kazanılan kişisel durumların korunması, malların tasfiyesi, ortak çocuğun varlığı halinde çocuğun velayeti, çocukla kişisel ilişki kurulması ve iştirak nafakası gibi sonuçlar her boşanmada görülebilen sonuçlardır. Buna karşılık eşin kusurunun, geçim sıkıntısının, yoksulluğa düşme tehlikesinin veya kişilik haklarının saldırıya uğraması gibi bir veya birkaç şartın gerçekleşmesiyle istenebilecek yoksulluk nafakası, maddi ve manevi tazminat gibi sonuçlar ise söz konusu şartların gerçekleşmesiyle boşanmada ortaya çıkabilecektir. **Akıntürk/Ateş**, s. 287; **Feyzioğlu** da, söz konusu ayrımı esas alarak sınıflandırma yapmakla beraber bu ayrımı, boşanmanın asli sonuçları ve arızı sonuçları olacak isimlendirmektedir. Bkz. **Feyzioğlu**, Fevzi Necmeddin, Aile Hukuku, Yeniden Gözden Geçirilmiş, Genişletilmiş B. 3, İstanbul 1986, s. 374-411.

³ **Akıntürk/ Ateş**, s. 287; **Akıntürk**, s. 175.

⁴ **Akıntürk/ Ateş**, s. 288; Eşler bakımından şahsi sonuçlar, evlilik birliğinin sona ermesi, yeniden evlenme, bekleme süresi, kadının ahvali şahsiyeti; çocuklar bakımından şahsi sonuçlar, çocukların teslimi, yeni olaylar, diğer tarafın çocukla şahsi münasebetidir. Mali sonuçları ise, malların tasfiyesi, mirasçılık, maddi tazminat, manevi tazminat, yoksulluk nafakasıdır. Bkz. **Saymen**, Ferit H./ **Elbir**, Halid K., Türk Medenî Hukuku Aile Hukuku, C. 3, Ankara 1957, s. 266-285.

⁵ Çalışma temel olarak yoksulluk nafakasını içermekte olup, çalışmanın devamında yoksulluk nafakası daha detaylı incelendiği için bu hususlara değinmeyi yeterli görmekteyiz.

ihtiyaçları vardır. Kanun koyucu, söz konusu durumu ekonomik olarak ele alıp, kanundaki şartların gerçekleşmesiyle beraber, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafın, kusurunun daha ağır olmaması koşuluyla diğer taraftan mali gücü oranında “yoksulluk nafakası” talep etmeye hak kazanacağını düzenlemiştir.

Çalışmada boşanmanın hukuki sonuçlarından biri olarak yoksulluk nafakası incelenmiştir. İlk boşanmanın eşler bakımından mali sonuçlarından biri olan yoksulluk nafakası; kavramı, tarafları, hukuki niteliği, amacı, şartları ve nafakanın belirlenmesi üzerinde durulmuştur. Takip eden kısımlar da ise, uygulamada güncel olarak tartışılan yoksulluk nafakasının süresi, ilgili usul hükümleri ve nafakanın sona ermesi hususları ele alınmıştır. Çalışmada mehzaz kanun olan İsviçre Medeni Kanunu’nda yer alan konuyla ilgili düzenlemelere, Türk Hukukunda yoksulluk nafakasının süresine yöneltilen eleştirilere ayrıca yer verilmiştir.

I. GENEL OLARAK YOKSULLUK NAFAKASI KAVRAMI, TARAFLARI, HUKUKİ NİTELİĞİ VE AMACI

A) Yoksulluk Nafakası Kavramı ve Tarafları

Yoksulluk nafakası, Eski Medeni Kanun döneminde “nafaka” başlığı altında düzenlenmekteydi (EMK. m.144). “Nafaka” başlığı 4.5.1988 tarihli 3444 sayılı Kanunla “yoksulluk nafakası” olarak değiştirilmişti. Değişiklik Yeni Türk Medeni Kanunu’nda korunmuştur⁶.

Yoksulluk nafakası, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafın geçimi için, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla diğer tarafın malî gücü oranında süresiz olarak ödenmesi talep edilen nafakadır (TMK. m.175/I)⁷. Yoksulluk nafakasına ilişkin yasal düzenlemeye rağmen, yok-

⁶ Öğretide yer alan bir görüşe göre, “yoksulluk nafakası” kavramının öğretisi ve yargı kararlarında oturmuş olmasına rağmen, nafaka alacaklısını rencide edici nitelikte olması sebebiyle yasal düzenlemeyle “Evlilik Sonrası Katkı” kavramının tercih edilmesi gerektiğine yönelik görüş için ayrıca bkz. Bkz. **Şahin**, Mustafa, “Türk – İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları (TMK m. 175 – ZGB m. 125)”, AHBVHFD., C. 21, S. 3, 2017, s. 75-108. s. 78; **Demirbaş**, Ali, “Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası”, İMÜHFD., C. 5, S. 2, 2018, s. 219-236, s. 229.

⁷ Kanun koyucu, belirli derecedeki yakınlar için hukuksal sorumluluk olarak bazı nafaka yükümlülükleri ön görmüştür. Medeni Kanun kapsamında yoksulluk nafakası dışındaki nafakalar, boşanma kararının kesinleşmesine kadar geçici olarak eş-

sulluk kavramı kanunda tanımlanmamıştır⁸. Yargıtay'ın yerleşik görüşüne göre yoksul; yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür, eğitim gibi kişinin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde gelire sahip olmaması durumu olarak ifade edilmektedir⁹. Yoksulluk, kişinin geçimini malvarlığı, malvarlığı geliriyle veya çalışması ile karşılayamaması hali olarak da ifade edilebilmektedir¹⁰.

Kanun koyucu yoksulluk nafakasını düzenlediği maddede, “eş” yerine “*taraf*” ifadesini kullanarak bilinçli bir tercihte bulunmuştur. Evlilik birliğinin devamı sırasında dayanışma yükümlülüğü bakımından eşler arasında herhangi bir cinsiyet ayrımı yapılmamış; evlilik birliğinin sona ermesi halinde de bu durum devam ettirilmiş ve gerektiğinde iki tarafın da bu yükümlülüğü yerine getirilmesi düzenlemiştir¹¹.

---

lerin ve çocukların geçimini için ödenen tedbir nafakası (TMK. m. 169); velayetin ana veya babanın birine verilmesi halinde velayet verilmeyen tarafın çocuğun geçimine katkıda bulunması amacıyla iştirak nafakası (TMK. m.182/II); eşlerden birinin ailenin geçimin katkı yapması amacıyla bakım nafakası (TMK. m.196; 197/II); altsoy, üstsoy hısımları veya kardeşler arasında kabul edilen yardım nafakası (TMK. m.364) dır., Bkz. **Kılıçoğlu**, Ahmet M, Aile Hukuku, Genişletilmiş B. 5, Ankara 2020, s. 134.

⁸ TDK sözlüğünde yoksulluk, “*Yoksul olma durumu, yoksuzluk, varyetsizlik, sefillik, sefalet, fakirlik*” şeklinde tanımlanmaktadır. Yoksul kavramı ise, “*Geçinmekte çok sıkıntı çeken (kimse, toplum, ülke), parasız, yoksuz, varlıksız, varyetsiz, fakir, fukara, zengin, varıl karşıtı*” olarak ifade edilmektedir. Sözlükte hukuki anlamıyla nafaka ise, “*Birinin geçindirmekle yükümlü bulunduğu kimselere, mahkeme kararıyla bağlanan aylık*” olarak ifade edilmektedir., <https://sozluk.gov.tr/> , Erişim Tarihi: 12.04.2021.

⁹ Y. 3. HD. T. 09.10.2017, E. 2017/11957, K. 2017/13613 “*Yargıtay .... Kurulunun 07.10.1998 tarih ve 1998/2–656–688 sayılı kararında da kabul edildiği gibi yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür (eğitim) gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanları yoksul kabul etmek gerekir.*” (legalbank); Benzer yöndeki kararlar için bkz. Y. 3. HD. T. 18.01.2016, E. 2015/16747, K. 2016/174, (legalbank); Y. 3. HD. T. 25.02.2016, E. 2015/17021, K. 2016/2695 (Yargıtay Karar Arama).

¹⁰ **Öztaş**, Bilge, Aile Hukuku, B. 5, Ankara 2004, s. 502.

¹¹ **Kocabaş**, Gediz, “Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütlerle”, MÜHF-HAD., C. 19, S. 1, 2013, s. 357-392, s. 361; **Şahin**, s. 77,78.

Davalı eşin iflas etmesi halinde, tasfiyenin devam ettiğinin anlaşılması üzerine boşanma dışındaki, davacının nafaka ile ilgili taleplerinin iflas idaresine yöneltilmesi gerekmektedir¹².

B) Yoksulluk Nafakasının Hukuki Niteliği ve Amacı

Yoksulluk nafakası, şahsa sıkı sıkıya bağlı bir alacak olan bir bakım nafakasıdır¹³. Bunun yanı sıra kanuni düzenlemede yer alan “boşanma yüzünden” ifadesi yoksulluk nafakasının boşanmanın hukuki sonucu niteliğinde olduğunu göstermektedir.

Yoksulluk nafakası, ahlaki ve sosyal düşünceye dayanan, boşanmadan sonra yoksulluğa düşecek tarafı koruma amacıyla getirilmiş bir düzenlemedir¹⁴. Aksi bir düşünceyle nafaka, boşanılan eşe yükletilen ceza veya tazminat niteliğinde değildir¹⁵. Nitekim nafakaya hükmedile-

¹² Y. 2. HD. T. 21.01.1991, E. 1990/10319, K. 1991/729 “Davalı eşim iflas ettiği iddiası karşısında; mahkemece tasfiyenin devam ettiğinin anlaşılması halinde boşanma dışındaki, davacının nafaka ile ilgili taleplerine münhasır olmak üzere husumeti iflas idaresine yönelmek gerekmektedir.” (legalbank); **Çitak**, Burçak, “Yoksulluk Nafakası”, İÜHF.M., C. 74, S. 1, 2016, s. 241-257, s. 254; Dava şartı olan dava takip yetkisi, bir kişinin taraf olduğu davayı takip edebilmesidir. İflas masası ilgili davalarda ise dava takip yetkisi, müflise değil iflas idaresine aittir. Bkz, **Kuru**, Baki, Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, Birinci Tıpkı Basım, Eylül 2016, s. 105.

¹³ **Yıldırım**, Ece, Yoksulluk Nafakası, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2020, s. 30; **Demir**, “Remzi, Yoksulluk Nafakasının Sona Erme Sebepleri ve Yoksulluk Nafakasının Süresizliğine Dair Tartışmalar”, TBB.D., S. 147, 2020, s. 221-249, s. 228.

¹⁴ **Feyzioğlu**, 397; **Saymen/Elbir**, s. 279; **Akıntürk/ Ateş**, s. 302; **Yıldırım**, Nafaka, s. 35; **Çitak**, s.244; **Demir**, s. 227; **Demirbaş**, s. 226; **Oğuz**, Cemal, “Medeni Kanun Madde 174/1 ile 175 Arasındaki Farklar”, AHBVÜHFD., C. 4, S. 2, 2000, s. 9; Yoksulluk nafakasının ancak yoksulluktan kurtaracak zorunlu ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlama amacıyla olduğu yoksa eşin evli olduğu zaman ki hayat standardını devam ettirme amacı olmadığı yönündeki görüş için bkz. **Dural**, Mustafa/ **Oğuz**, Tufan/ **Gümüş**, Alper, Türk Özel Hukuku Aile Hukuku, C. 3, İstanbul 2005, s. 150. Benzer bir başka görüşe göre ise, yoksulluk nafakasında ölçüt yoksulluk hali iken; irat biçiminde ödenen maddi tazminatındaki ölçüt tazminatın miktarı tespit edilirken evlilikteki yaşam standardının göz önüne alınacağına ilişkin, bkz. **Oğuz**, s. 11.

¹⁵ **Akıntürk/ Ateş**, s. 302; **Yıldırım**, Nafaka, s. 32; **Demir**, s. 228; **Demirbaş**, s. 226; **Tutumlu**, Mehmet Akif, Türk Medeni Kanunu Hükümlerine Göre Evliliğin Butlanı Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları, B. 2, Ankara 2006, s. 522; **Velidedeoğlu**, Hıfız Veldet, Türk Medenî Hukuku Umimi Esaslar- Şahsın Hukuku- Aile Hukuku- Miras Hukuku- Eşya Hukuku (Aynî Haklar), B. 3, İstanbul 1963, s. 371; **Akıntürk**, s. 191; Boşanmada maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi amaç bakımından yoksulluk nafakasından ayrılmaktadır. Tazminatların ama-

bilmesi için nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmayacağına ilişkin düzenleme bu durumu desteklemektedir (TMK. m.175/II)¹⁶.

II. YOKSULLUK NAFAKASININ ŞARTLARI

Boşanmanın hukuki sonuçlarının tasnifine ilişkin açıklamamızda, bazı hukuki sonuçların her boşanma davasında ortaya çıkmadığını, bir takım şartların varlığı halinde ortaya çıkacaklarına değinilmişti. Bu kapsamda yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için Türk Medeni Kanunu'nun öngörülen şartların tamamının gerçekleşmesi gerekmektedir.

A) Talep

Taraflardan biri yoksulluk nafakası talebinde bulunmadıkça hâkim kendiliğinden nafakaya hükmedemez¹⁷. Hâkimin yoksulluk nafakasına karar verebilmesi için öncelikli olarak, lehine yoksulluk nafakası hükmedilecek tarafın bu yönde miktarı belli olan nafaka talebinde bulunması gerekmektedir. Nafaka talep edilirken mutlaka “yoksulluk nafakası” ifadesi kullanılması zorunlu olmayıp; “ömür boyu nafaka”, “süreklili nafaka”, “davacı ev hanımıdır, bir işi ya da yapabileceği bir mesleği yok-

---

cı, daha ağır kusurlu tarafın boşanmaya sebebiyet vermesi neticesinde, karşı tarafın uğradığı maddi veya manevi zararların tazmin edilmesidir. Bkz. **Arbek**, Ömer, “Boşanmanın Mali Sonuçları”, AÜHFD. , C. 54, S. 1, 2004, s. 115-163 s. 139.

¹⁶ **Akıntürk/ Ateş**, s. 302; HGK. T. 10.11.2010, E. 2010/ 2-614, K. 2010/597 “Yoksulluk nafakası, boşanmadan sonra yoksulluğa düşecek olan tarafı koruma amacına yönelik olduğu içindir ki, boşanmış olan yoksul tarafa verilecek olan yoksulluk nafakası, hiçbir surette diğer tarafa yükletilen bir ceza veya tazminat niteliğinde değildir. Şayet böyle olsaydı, sadece boşanmada kusuru olan eşten istenebilmesi gerekirdi. Oysaki, kusursuz eş dahi yoksulluk nafakası ödemekle yükümlüdür. Yoksulluk nafakası, bir bakıma evlilik birliği devam ettiği sürece söz konusu olan karşılıklı bakım ve geçindirme ödevinin devam ettirilmesi anlamını taşımaktadır(Turgut Akıntürk, Aile Hukuku B. 8, C. 2, İstanbul 2003, s. 301).” (legalbank).

¹⁷ **Feyzioğlu**, s. 399; **Akıntürk/ Ateş**, s. 302; **Kılıçoğlu**, s. 136; **Tutumlu**, s. 520; ; **Camcı**, Ömer, Boşanma Tazminatı ve Yoksulluk Nafakası, Yenilenmiş Yazılmış Genişletilmiş Baskı, İstanbul 1998, s. 109; **Çitak**, s. 243; **Öztan**, s. 497; **Dural/ Ögüz/ Gümüş**, s. 148; Y. 2. HD. T. 24.04.2018, E. 2016/17174, K. 2018/5484 “Hakim, tarafların talep sonuçları ile bağlıdır. Ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez (HMK m.26). Davalı kadının usulüne uygun olarak yasal süresi içerisinde yoksulluk nafakası (TMK m.175) talebi bulunmamaktadır. Davalı kadın aleyhine kesin hüküm oluşturacak şekilde talep olmadığı halde yoksulluk nafakasının reddine karar verilmesi doğru olmayıp, bozmayı gerektir-miştir.” (legalbank).

tur” ifadeleriyle de talep edilebilir¹⁸. Söz konusu ifadelerin kullanılması halinde hâkimin davayı aydınlatma ödevi kapsamında, taraflara bu durumu açıklattırması gerekmektedir (HMK. m.31)¹⁹.

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu öncesinde, boşanmanın fer’i niteliğindeki yoksulluk nafakasının boşanma davası görülürken her zaman ileri sürülüp sürülemeyeceğine ilişkin öğretide tartışmalar mevcuttu. 6100 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle beraber iddianın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı çerçevesinde belli usul aşamalarına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır (HMK. m.141)²⁰. 6100 sayılı Kanun öncesinde yoksulluk nafakasının ne zaman ileri sürülebileceğine ilişkin tartışmalar, 6100 sayılı Kanun düzenlemesiyle geçerliliğini kaybetmiştir. Yargıtay, ıslah veya karşı tarafın açık muvafakati olmaksızın tahkikat aşamasında yoksulluk nafakası talebinde bulunmayı iddianın genişletilmesi olarak yorumlayarak karar verilmesine yer olmadığına dair hüküm kurmuştur²¹.

B) Boşanma

Yoksulluk nafakası, boşanma halinde ve bu yüzden yoksulluğa düşecek eşe ödeneceği düzenlenmektedir (TMK. m.175/I)²². Yoksulluk

¹⁸ **Tutumlu**, s. 520; **Arbek**, s. 141; Y. 2. HD. T. 03.02.2003, E. 2003/156, K. 2003/1423 “*Dava dilekçesindeki “davacı ev hanımıdır, bir işi ya da yapabileceği bir mesleği yoktur” şeklindeki sözler yoksulluk nafakası talebini içermekte olup, boşanma ile birlikte davacı kadının yoksulluğa düşeceği anlaşıldığı halde yoksulluk nafakası takdir edilmemesi doğru değildir.*” (legalbank).

¹⁹ **Yıldırım**, Nafaka, s. 42.

²⁰ **Atar**, Eray Aksın, “Nafakadan Feragat”, Cevdet Yavuz’a Armağan, MÜHFHD., C. 22, S. 3, 2016, s. 251-267, s. 257.

²¹ Y. 2. HD. T. 05.06.2013, E. 2013/10537, K. 2013/15721 “*Davacı 15.12.2011 tarihinde açtığı davasında; yargılamanın önceki aşamalarında talep etmediği halde; tahkikat aşamasında mahkemece hükmedilen tedbir nafakasının yoksulluk nafakası (TMK. md. 175) olarak devamını isteyerek talebini genişletmiştir. Davacı-davalı kadının bu konuda bir ıslah işlemi bulunmadığı gibi davalı davacının da açık muvafakati bulunmamaktadır. Bu durum da talebin usulüne uygun olarak genişletildiğinden ve usulüne uygun bir yoksulluk nafakası talebinden bahsedilemez. Durum böyleyken; yoksulluk nafakası talebi hakkında “ karar verilmesine yer olmadığına ” karar verilecek yerde kesin hüküm olacak şekilde reddine karar verilmesi doğru olmamıştır.*”, (legalbank); Y. 2. HD. T. 08.06.2017, E. 2016/16604, K. 2017/7142, (legalbank).

²² **Kılıçoğlu**, s. 135, 137; **Burcuoğlu**, Haluk, “Boşanmada Kusur ve Yoksulluk Nafakası İle İlgili Gözlemler”, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 2, 2018, s. 1-12, s. 6; **Yıldırım**, Nafaka, s. 32; Y. 3. HD. T. 17.03.2015, E. 2014/18201, K.

nafakasına karar verilebilmesi için boşanma kararının kesinleşmesi gerekmektedir²³. Hükümde her ne kadar boşanma ifadesi kullanılmış ise de evlenmenin iptali durumunda yoksulluk nafakası hakkında boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır (TMK. m.158/II).

Boşanmadan söz edilebilmesi için, resmi bir nikâh akdinin bulunması gerekmektedir. Resmi nikâh olmaksızın veya dini nikâh ile fiili birliktelik yaşayanların ayrılması sonucunda yoksulluk nafakasına hükmedilememektedir²⁴.

C) Kusur

Kusur hususunun taraflar için ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekmektedir. Şöyle ki; nafaka talep eden taraf ile nafaka yükümlüsünün kusurlarının nafakaya etkisi farklılık arz etmektedir.

Nafaka talep eden taraf, ancak kusurunun diğer tarafın kusurundan daha ağır olmaması şartıyla nafaka talebinde bulunabilir (TMK. m.175/I)²⁵. Kanun lafzı ve nafakanın amacı dikkate alındığında, tarafla-

---

2015/4305 "...yoksulluk nafakası koşulları boşanma hükmünün kesinleştiği ana göre belirlenir. Boşanma sırasında zarureti olmayıp da, daha sonra zarurete düşen eş yoksulluk nafakası isteyemez." (legalbank).

²³ Y. 2. HD. T. 03.04.2012, E. 2011/12586, K. 2012/8165 "...boşanma davasında bir taraf lehine Türk Medeni Kanununun 169. maddesi gereğince hükmedilen tedbir nafakasının dava hakkında verilen hükmün kesinleşmesine kadar geçerli olacağı ve yoksulluk nafakasına da boşanma hükmünün kesinleşme tarihinden itibaren karar verilebileceği gözetilmeden; ..." (legalbank); Y. 3. HD. T. 10.10.2011, E. 2011/8423, K. 2011/14999 "Davaya konu edilen yoksulluk nafakası, boşanmaya dair kararın kesinleşmesinden itibaren hüküm ifade edecektir." (legalbank); **Feyzioğlu**, 396; **Kulaklı**, Emrah, "Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi", İMÜHFD., C. 5, S. 2, 2018, s. 237-268, s. 243.

²⁴ **Kulaklı**, s. 243; **Yıldırım**, Nafaka, s.34; **Uzun**, Mine, Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası, B. 1, İstanbul 2013, s.28.

²⁵ Bu duruma, kadının aşırı kıskançlığı nedeniyle kocasıyla sürekli tartışma çıkartıp, sık sık evi terk ettiği, sonra geri dönmesi örneği verilebilir. Koca ise eşinin evi terk ettiği dönemlerde başka bir bayanla ilişkiye girdiği tespit edilmesi halinde, kadın her ne kadar ortak yaşamı çekilmez hale getirmekte kusurlu ise de, kusuru kocanın kusuruna nazaran daha ağır değildir. Bkz. **Kılıçoğlu**, s. 136; Nafaka talep edenin kusuruna ilişkin belirlemeler süreç içinde değişiklik göstermiş olup, 3444 sayılı Kanun ile getirilen değişikliği öncesinde Eski Medeni Kanunun, eşe nafaka ödenebilmesi için eşin "kabahatsiz (kusursuz)" olması ararken; değişiklikle beraber söz konusu şart kaldırılmıştı. Yeni Medeni Kanunda kusura ilişkin bu düzenleme korunmuştur.

rın eşit kusurlu olması halinde de yoksulluk nafakasına hükmedilebilmektedir²⁶. Yargıtay kararları da bu yöndedir²⁷.

Nafaka yükümlüsü tarafın ise, nafaka ile yükümlü tutulmasında kusurlu olması aranmamaktadır (TMK. m.175/II)²⁸. Böylece, akıl hastalığı sebebiyle boşanma davasında akıl hastası olan davalının kusurundan bahsedilemeyeceğin için tazminata hükmedilemezken; kusur şartı aranmaması sebebiyle yoksulluk nafakasına hükmedilebilmektedir²⁹.

Boşanmaya sebebiyet veren olayların kusura etkisiyle beraber ağırlığı yoksulluk nafakasını etkilemektedir. Şöyle ki, boşanmaya sebebiyet veren olayın hayata kast olması halinde, davacı kusuru ne olursa olsun hayatına kast karşısında daha az kusurlu sayılacağı için yoksulluk nafakasındaki kusur şartı gerçekleşmiş olur³⁰. Yargıtay, terk sebebine dayanılarak boşanmaya karar verilmesi halinde, terk eden eş lehine yok-

²⁶ **Tutumlu**, s. 525; **Öztan**, s. 499; **Oğuz**, s. 3; **Yıldırım**, Abdülkadir, “Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu”, Legal Hukuk Dergisi, C. 14, S. 157, 2016, s. 59-88, s. 63; **Camcı**, s. 104.

²⁷ Y. 3. HD. T. 15.10.2015, E. 2015/9351, K. 2015/15922 “Temyize konu uyumsuzluk; boşanmada eşit kusurlu olan kadın lehine, yoksulluk nafakasına hükmedilip, hükmedilemeyeceği noktasında toplanmaktadır. ... yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için, boşanma hükmünün kesinleşmesi ve nafaka talep eden eşin, boşanmaya neden olan olaylarda, diğer eşe nazaran daha ağır kusurlu bulunmaması gerekir. Eşit kusur halinde, yoksulluk nafakasının diğer koşulları oluşmuş ise yoksulluk nafakası talep edilebilir. Boşanmaya neden olan olaylarda, tamamen veya daha fazla kusurlu olan eş, yoksulluk nafakası talep edemez.” (legalbank); Benzer yöndeki kararlar için bkz. Y. 2. HD. T. 17.09.2018, E. 2016/22172, K. 2018/9334 (legalbank); Y. 2. HD. T. 01.04.2013, E. 2012/23199, K. 2013/8886 (legalbank); Y. 2. HD. T. 05.06.2012, E. 2011/20267, K. 2012/15162 (legalbank); Y. 2. HD. T. 18.07.2007, E. 2007/21698, K. 2007/11500 (legalbank).

²⁸ Yoksulluk nafakasında nafaka yükümlüsünün kusuru aranmazken; maddi ve manevi tazminat taleplerinde ise tazminat yükümlüsünün kusurlu olmasının aranması önemli bir farklılık oluşturmaktadır (TMK. m.174; m.175/II). Bunun yanı sıra, irat biçiminde ödenen maddi tazminatta nafaka borçlusunun ortak kusuru tazminat hesabından indirim sebebi olarak değerlendirilirken, yoksulluk nafakasındaki miktarın belirlenmesinde ortak kusurun bir önemi bulunmamaktadır. Bkz. **Oğuz**, s. 10.

²⁹ **Feyzioğlu**, 398; **Akıntürk/ Ateş**, s. 303; **Kılıçoğlu**, s. 136; **Yıldırım**, Nafaka, s. 31; **Oğuz**, s. 4; Y. 2. HD. 28.04.2009, E. 2008/5579, K. 2009/8147 (legalbank).

³⁰ **Kibar**, Ahmet Fevzi, “Türk Hukukunda “Hayata Kast” Sebebi ile Boşanma ve Doğurduğu Hukuki Sonuçların Değerlendirilmesi (TMK. m. 162)”, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, S. 2, 2020, s. 633-676, s. 667.

sulluk nafakasına hükmedilmeyeceğine karar vermektedir³¹. Boşanma sebebinin sadakat yükümlülüğünün ihlal eden davranış olması halinde, davranış kusurlu olacağından, yoksulluk nafakasına hükmedilirken bu durumun göz önüne alınması nafaka üzerinde etki doğurabilir³².

Yoksulluk nafakasının boşanma davası ile birlikte görüldüğü hal-lerde, kusur belirlemesini boşanma davasına bakan mahkeme yapar; yoksulluk nafakası daha sonra açılacak bir dava ile gündeme gelmesi haline bu davada kusur durumu ayrıca araştırılmaz³³. Böylece, ilk etapta ağır kusurlu kişi lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmiş ise, sonrasında açılacak nafakanın artırılması veya azaltılması davasında kusur araştırması yapılmaz, sadece azaltma veya artırma koşullarının oluşup oluşmadığı araştırılır³⁴.

D) Boşanma Sebebiyle Yoksulluğa Düşme Koşulu

Boşanma sebebiyle yoksulluğa düşecek olma, yoksulluk nafakasına, ismini veren temel unsurdur³⁵. Geliri olmayan ve çalışacak durumda

³¹ Y. 3. HD. T. 10.12.2002, E. 2002/14181, K. 2002/14637 "Yoksulluk nafakası talep eden eşin, boşanmadaki kusurunun daha ağır olmaması gerekir. boşanma kararı davacı kadının "terk"ine dayalı olarak verilmiştir. bu nedenle boşanmada "daha ziyade" kusurludur. o halde mahkemece boşanma davasında daha ziyade kusurlu olan eşin yoksulluk nafakası talep edemeyeceği dikkate alınmadan nafakaya hükmedilmiş olması doğru görülmemiştir." (legalbank); Y. 2. HD. T. 29.04.2003, E. 2003/3487, K. 2003/6307 (legalbank); Y. 2. HD. T. 07.07.2011, E. 2011/10750, K. 2011/11722 (legalbank).

³² **Badur, Emel/ Turan Başara**, "Gamze, Aile Hukukunda Sadakat Yükümlülüğü ve İhlalinden Kaynaklanan Manevi Tazminat İstemi", AÜHFĐ. , C. 65, S. 1, 2016, s. 101-136, s. 110.

³³ Y. 3. HD T. 29.03. 2004, E. 2671, K. 2934 "Yoksulluk nafakası talepli davada, boşanmaya ilişkin gerekçeli yerel mahkeme hükmü ve buna dair ilgili daire ilamı kesin hüküm kapsamında değerlendirilmelidir. Kesin hükmün sonuçlarını değiştirecek şekilde delil toplanıp gerekçe oluşturulamayacağı gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmesi doğru değildir." (legalbank); **Yıldırım**, Nafaka, s. 42.

³⁴ Y. 3. HD. T. 01.11.2004, E. 2004/11563, K. 2004/11949 "Kusuru ağır olan eş yararına yoksulluk nafakası takdir edilemez. Terk nedenine dayalı boşanmada, terk eden kadın tam kusurlu kabul edilmekte ise de; önceki davada; tam kusurlu olmasına rağmen kadın lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmiş ve bu karar temyiz edilmeksizin kesinleşmiştir. Yoksulluk nafakası karara bağlandıktan sonra, yoksulluk nafakasının artırılması veya azaltılması davasında yeniden kusur araştırması yapılamaz. Artık, yoksulluk nafakasının artırımı koşullarının oluşup oluşmadığı incelenmelidir." (legalbank).

³⁵ **Arkan Serim**, Azra, "Yoksulluk Nafakası", İÜHFĐM., C. 65, S. 1, 2007, s. 287-302, s. 289.

olmaması sebebiyle, boşanmadan sonra kendi geçimini karşılayamayacak derece yoksulluğa düşme tehlikesinde bulunan (yoksulluğa düşmesi muhtemel olan) taraf nafaka talep edebilmektedir³⁶.

Talep edenin yoksulluk derecesi kanunda belirtilmemiştir³⁷. Yoksulluk kavramı normal ve vasat düzeydeki yoksulluk tehlikesini ifade etmekte olup; yoksulluğun büyük ve talep edenin hiçbir gelirinin olmaması sonucu çıkarılmamalıdır³⁸. Yargıtay'ın yerleşik kararlarında, nafaka talebinde bulunan tarafın asgari ücret seviyesinde gelire sahip olması yoksulluk nafakası bağlanmasını engellememektedir³⁹. Hâkim,

³⁶ Akıntürk/ Ateş, s. 303; Tutumlu, s. 522; Demirbaş, s. 288; Demir, s. 225; Yoksulluğa düşmenin, mutlaka boşanma anında olması zorunlu değildir. Boşanmadan sonra yoksulluğa düşen tarafın yoksulluğu ile boşanması arasında nedensellik bağının kurulması halinde, boşanmanın kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde yoksulluk nafakası talep edebilir. Bkz. Öztan, s. 502.

³⁷ 743 sayılı Medeni Kanunda 3444 sayılı Kanunla yapılan değişiklik öncesinde yoksulluğun "büyük" olması şartı aranmış iken, değişiklikle birlikte bu şart kaldırılmış ve bu değişiklik Yeni Medeni Kanunda da korunmuştur.

³⁸ Akıntürk/ Ateş, s. 304; Kılıçoğlu, s. 135; Demir, s. 226; Demirbaş, s. 228; Kibar, s. 667; Dural/ Ögüz/ Gümüş, s. 149; Şahin, s. 81.

³⁹ Y. 3. HD. T. 09.10.2017, E. 2017/11957, K. 2017/13613 "Yargıtay'ın Yerleşik Kararlarında "asgari ücret seviyesinde gelire sahip olunması" yoksulluk nafakasının bağlanmasını olanaksız kılan bir olgu olarak da kabul edilmemektedir. Hemen belirtmek gerekir ki;... Kurulu'nun yerleşik kararlarında "asgari ücret seviyesinde gelire sahip olunması" yoksulluk nafakası bağlanmasını olanaksız kılan bir olgu kabul edilmediği gibi asgari ücretin üzerinde gelire sahip olunması da yoksulluk nafakası bağlanmasını olanaksız kılan bir olgu olarak kabul edilmemiştir. (...07.10.1998 gün, 1998/2-656 E, 1998/688 K. 26.12.2001 gün 2001/2-1158-1185 sayılı ve 01.05.2002 gün 2002/2-397-339 sayılı kararları). Bu durumda ancak nafakanın miktarını tayinde etken olarak dikkate alınmalıdır." (legalbank); Benzer yöndeki kararlar için bkz. Y. 3. HD. T. 18.01.2016, E. 2015/16747, K. 2016/174 (legalbank); Y. 2. HD. T. 19.02.2018, E. 2018/725 K. 2018/2092 (legalbank); Y. 2. HD. 23.12.2020, E. 2020/5476, K. 2020/6801 (legalbank); HGK. T. 07.11.2019, E. 2019/117, K. 2019/1153 (legalbank); Yargıtay yerleşik içtihadının aksi yönde vermiş olduğu bir kararda, "Toplanan delillerden davacı kadının bir temizlik firmasında asgari ücretle çalıştığı, boşanma nedeniyle yoksulluğa düşmeyeceği anlaşılmıştır. Türk Medeni Kanununun 175. maddede koşulları oluşmadığından yoksulluk nafakası isteminin reddi gerekirken yazılı şekilde kabulü bozmayı gerektirmiştir." şeklinde hüküm kurmuştur, Y. 2. HD. 08.02.2005, E. 2005/607, K. 2005/1601 (legalbank); Asgari ücret seviyesinde düzenli gelir elde edilmesi halinde nafakanın kesileceğine ilişkin görüş için bkz. Öztan, s. 506.

yoksulluk şartının gerçekleşip gerçekleşmediğini ülkenin ekonomik ve sosyal şartlarına göre takdir eder⁴⁰.

Yoksulluğa düşme, boşanma yüzünden olmalı, başka bir anlatımla boşanma ile yoksulluğa düşme arasından nedensellik bağı bulunmalıdır; aksi durumda nedensellik bağı ortadan kalkacağı için nafaka talebi kabul edilemez⁴¹. Örneğin kişinin dolandırılması, savurganlığı, iflası, malvarlığını kumarda kaybetmesi gibi sebeplerle yoksulluğa düşmesi halinde, boşanma ile yoksulluk arasında nedensellik bağı bulunmaz⁴². Yoksulluk nafakası talep eden eşin, kendinden kaynaklanan sebeplerle çalışmayarak veya kendi iradesiyle işten ayrılması halinde yoksulluğa düşmesi halinde de nedensellik bağının kalktığı, hakkın kötüye kullanıldığı gerekçeleriyle talebin reddedilmesi gerekir⁴³.

E) Mali Güç ile Orantılı Olma

Hâkimin hükmedeceği yoksulluk nafakası, lehine hükmedilen tarafı yoksulluktan kurtarıırken diğer tarafın mali gücünü aşacak boyutta olmamalıdır. Böylece hükmedilen nafaka miktarı, nafaka yükümlüsünün “mali gücü” ve nafaka alacaklısının “geçimi/yoksulluğu” arasında denge kurulmak suretiyle belirlenir (TMK. m.175/I).

Nafaka yükümlüsünün bizatihi yoksul olması durumunda, yoksulluğa düşen karşı taraf lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmez⁴⁴. Bununla beraber, nafaka yükümlüsünün çalışamayacak düzeyde engeli

⁴⁰ **Arkan Serim**, s. 289; **Hamzaçebi**, Mehmet, “Türk Medeni Kanununa Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası”, SÜHFD., C. 10, S. 3-4, 2002, s. 23-48, s. 34.

⁴¹ Y. 2. HD. T. 23.12.2020, E. 2020/5476, K. 2020/6801 “Yoksulluk nafakası talebinin kabul edilebilmesi için nafaka alacaklısının boşanma yüzünden yoksulluğa düştüğünün belirlenmesi gerekir.” (legalbank); **Öztan**, s. 499, 502; **Saymen/Elbir**, s. 280; **Velidedeoğlu**, s. 371; **Demir**, s. 227; **Çitak**, s. 244; **Arkan Serim**, s. 290; **Gençcan**, Ömer Uğur, Öğreti ve Uygulamada Boşanma-Tazminat-Nafaka, C. 1, Ankara 2000, s.206.

⁴² **Feyzioğlu**, 397; **Velidedeoğlu**, s. 371; **Demir**, s. 227; **Çitak**, s. 244; **Yıldırım**, Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu, s. 67; **Kulaklı**, s. 248.

⁴³ Y. 2. HD. T. 14.12.2006, E. 2006/18675, K. 2006/17592 (Yargıtay Karar Arama); **Çitak**, s. 244; **Öztan**, s. 503.

⁴⁴ Y. 2. HD T. 25.02.2004, E. 2004/968, K. 2004/2219 “Kadının mal varlığı ve gelirin olmadiğı kendisinin yoksul olduğı anlaşılmaktadır. Yoksul olan bir kimseden yazılı şekilde yoksulluk nafakası tahsiline karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.” (legalbank); **Öztan**, s. 501.

veya hastalığının bulunması halinde, bir başka geliri de bulunmuyorsa, kişinin nafaka yükümlüsü olması düşünülemez⁴⁵. Buna karşın, nafaka yükümlüsünün çalışmaması, bedensel ve zihinsel bir hastalığına dayanmıyorsa, başka anlatımla, çalışmasına herhangi bir engeli bulunmuyorsa, çalışması dahi bu husus dikkate alınarak tahmin edilebilir geliri-ne göre nafakaya hükmedilir⁴⁶.

Yoksulluk nafakasına hükmedilirken nafaka yükümlüsünün mali gücü dikkate alınmakla birlikte, miktarın belirlenmesinde esas olan nafaka talep edenin yoksulluktan kurtaracak miktardır; bu sebeple sadece nafaka yükümlüsünün mali gücünün yüksek olması sebebiyle fazla bir yoksulluk nafakasına hükmedilmemelidir⁴⁷.

Eski Medeni Kanununda kadından nafaka talep edilmesi halinde, kadının nafaka yükümlüsü olabilmesi için *“kadının hali refahta bulunması”* şartı aranmaktaydı. Söz konusu kadın – erkek eşitliğini, erkek aleyhine bozan durum yeni Medeni Kanuna alınmamıştır⁴⁸. Böylece nafaka yükümlüsünün kadın veya erkek olması durumundaki farklılık kaldırılmıştır.

III. YOKSULLUK NAFKASININ BELİRLENMESİ

A) Yoksulluk Nafakası Miktarının Başlangıçta Belirlenmesi

Hâkim, yoksulluk nafakasına hükmedilmesi için gereken şartların gerçekleştiğine kanaat getirirse, nafaka yükümlüsünün mali gücüyle orantılı ve nafaka alacaklısının sadece geçimi için gerekli miktarda nafakaya hükmeder⁴⁹.

⁴⁵ **Başaklar**, Emin, Nafaka Davaları, Ankara 1974, s. 47.

⁴⁶ Y. 2. HD. T. 10.06.1993, E. 1993/5344, K. 1993/5953 *“Davalı, bütün gayreti göstermesine rağmen konumuna uygun iş bulunmadığını ve başka gelir elde etmediğini isbat etmediğine göre nafaka yükümlüsünün (varsayımsal) tahmin edilebilir gelirine göre nafakanın takdir edilmesi gerekir.”* (lexpera); **Tutumlu**, s. 527.

⁴⁷ **Demir**, s. 227; **Dural/ Öğüz/ Gümüş**, s. 150; **Oğuzman**, Kemal/ **Dural**, Mustafa, Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş 2. Bası, İstanbul 1998, s. 147.

⁴⁸ **Akıntürk/ Ateş**, s. 305; **Kılıçoğlu**, s. 135; **Yıldırım**, Nafaka, s. 30; **Demir**, s. 239; **Kulaklı**, s. 252; **Tutumlu**, s. 519, 521.

⁴⁹ **Feyzioğlu**, s. 585; **Ersöz**, Oğuz, *“Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi”*, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S. 12, 2018, 463-509, s. 473; **Gençcan**, s. 209; Evliliğin sona ermesiyle katkının, *“geçim”* aşamasında olmaması; eşin katkısı diğer tarafın geçimini değil, makul bir süre hayata uyumunu sağlamak amacıyla olmalıdır. Tabi ki bu

Taraflar, boşanmanın fer'i sonuçlarından olan yoksulluk nafakasının şartlarında anlaşmaları halinde, anlaşmanın hâkim tarafından onaylanmasıyla geçerlilik kazanır (TMK. m.184/IV). Tarafların yoksulluk nafakası talebinin anlaşma ile ortaya konulması halinde taleple bağlılık ilkesi gereği, hâkim talep edilen miktardan fazlasına hükmedemez, bununla beraber talepten azına hükmedebilmektedir (HMK. m.26/I, c.2).

Yoksulluk nafakası miktarı belirlenirken, somut olayın özellikleri, talepte bulunan eşin sosyal ve ekonomik durumu, nafaka ödeyecek eşin mali gücü, kişilerin zorunlu ihtiyaçları nafaka miktarının belirlenmesinde dikkate alınmalıdır⁵⁰. Yoksulluk nafakasına davanın açıldığı tarihteki koşullara göre karar verilir⁵¹.

Boşanmanın mali sonuçları kapsamında, tazminat ve mal rejiminin tasfiyesi sonucunda elde edilecek kazanımların, yoksulluk nafakası talebini nasıl etkileyeceğine ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Maddi tazminat, manevi tazminat ve yoksulluk nafakası taleplerinin birlikte istenebilmesinde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Nafaka talep eden eşe bu tazminatların ödenmesi halinde, eşin yoksulluktan kurtarıp kurtarmadığının nafaka tespitinde dikkate alınıp alınmayacağı hususunda kanunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Öğretide çoğunluk görüşü, maddi veya manevi tazminat ödenmesi sonucu eşin yoksulluğu ortadan kalkıyorsa, eş lehine ayrıca yoksulluk nafakasına hükmedilmemesi veya bu durumun dikkate alınması gerektiği

---

katkı boşanılan eşin, boşanma öncesindeki hayat standartlarını değil; eski eşe, yeni hayat şartlarına uyumu sürecinde destek olacak bir katkı olmalıdır. Bkz. **Şahin**, s. 85-87.

⁵⁰ **Çitak**, s. 245; **Arkan Serim**, s. 292; **Hamzaçebi**, s. 34; **Camcı**, s. 105.

⁵¹ Y. 3. HD. T. 21.11.2005; E. 2005/12641, K. 2005/12058 "*Hakim, nafaka alacaklısının ihtiyaçları ile nafaka yükümlüsünün gelir durumu arasında bir oranlama yaparak ilk nafaka takdirinde taraflar arasında sağlanan dengeyi koruyacak bir karar vermelidir. Ayrıca, her dava açıldığı tarihteki koşullara tabi olup, dava tarihinden sonraki bir olayın davalı tarafça ileri sürülmediği halde karara dayanak yapılmış olması da doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.*" (legalbank); **Kılıçoğlu**, s. 140; Aksi yönde alan görüşe göre, eşin boşanma kararı kesinleştiği tarihte yoksulluğa düşüp düşmemesi önemlidir. Bkz. **Gençan**, s.204.

yönündedir⁵². Yargıtay ise aksi görüşte olup, tazminatların hukuksal dayanağı ile yoksulluk nafakasının hukuksal dayanağının birbirinden farklı olduğu ve birbiri yerine geçemeyeceklerine karar vermiştir⁵³. Aynı kararda yer alan karşı oy görüşü ise, tazminata hükmedilmesi halinde eşin yoksulluğa düşmeyeceğinin bu sebeple yoksulluk nafakasına karar verilmemesi gerektiği yönündedir. Lehine yoksulluk nafakası hükmedilecek tarafın yoksulluğunun, tazminat miktarı ile ortadan kalkıp kalmadığı veyahut ne ölçüde iyileştiğinin somut duruma göre değerlendirilmesinin yapılması, söz konusu değerlendirmeye yoksulluğun iyileştiği ölçüde ya nafakaya hükmedilmemesi ya da iyileşme ölçüsünde indirim yapılmasının yerinde bir yaklaşım olacağı kanaatindeyiz.

Benzer durum mal rejimini tasfiyesi durumunda da karşımıza çıkmaktadır. Yargıtay'ın uygulaması, boşanma kararının kesinleşmesinden sonra, eşler arasındaki mal rejiminin tasfiyesinin gündeme gelmesine yöneliktir. Söz konusu durum öğretide eleştirilmekte, nafaka talep eden tarafın mal rejiminin tasfiyesi sonucunda elde edeceği kazanımlar neticesinde, yoksulluk durumunun tekrardan ele alınması gerektiği yönündedir⁵⁴.

B) Yoksulluk Nafakası Miktarının Artırılması veya Azaltılması

Süresiz olarak hükmedilen yoksulluk nafakasının zaman içerisinde çeşitli faktörlerden etkilenmesi sebebiyle miktarında değişikliğe gidilmesi gerekebilmektedir. Hâkim, talep halinde, *"tarafaların malî durum-*

⁵² Akıntürk/ Ateş, s. 304; Öztan, s. 504; Çitak, s. 246; Burcuoğlu, s. 1,11; Arkan Serim, s. 290,291; Kulaklı, s. 243; Oğuzman/ Dural, s. 146, 147; Yıldırım, Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu, s. 63; Şahin, s.87.

⁵³ HGK. T. 16.05.2007, E.2007/2-275, K.2007/27 *"Görüleceği üzere davacı kadın yararına hükmedilen maddi ve manevi tazminatların hukuksal dayanağı ile yoksulluk nafakasının hukuksal dayanağı birbirinden farklıdır. Biri diğerinin yerine ikame edilemeyeceği gibi, birini alanın diğerini alamayacağı ileri sürülmesi yasal mevzuat karşısında mümkün görülmemektedir....Karşı Oy Yazısı... kendisine 300 milyar lira tazminat verilen, SSK aylığı bulunan, şirket hissesi olan ve üstelik 30 trilyon liralık malvarlığında katılma alacağı bulunan bir kadına yoksul demek toplumdaki yoksul anlayışına uygun mudur? Aynı ayrı olarak; A veya B veya C bentlerinde yer alan sebeplerle bile yoksulluk nafakası verilemeyeceği gibi A+B+C= toplamında ise hiçbir şekilde davacı kadına yoksulluk nafakası verilemez düşüncesindeyim."* (Yargıtay Karar Arama).

⁵⁴ Arkan Serim, s. 220,300; Demirbaş, s. 229,230; Burcuoğlu, s. 1,11; Gümüş, Mustafa Alper, *"Türk Hukukunda Yasal Mal Rejimi Olan Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi Çerçevesinde Boşanma Davası"*, AEÜHFD, C.IX, 2005, S.3-4, s.383-402, s. 395.

larının değişmesi" veya "hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde" iradın artırılması veya azaltılmasına karar verebilir (TMK. m.176/IV). Hükümde "taraf-ların" ifadesini kullanmış olup, nafaka miktarının değiştirilmesini hem nafaka alacaklısı hem de nafaka yükümlüsünün isteyebilmesine olanak sağlanmaktadır.

Nafaka miktarındaki değişiklik talebi herhangi bir zamanaşımına tabi değildir⁵⁵. Herhangi bir zamanaşımı öngörülmemesine karşın, nafakanın başladığı tarihten çok kısa bir zaman sonra artırma talebinde bulunması halinde; bu zaman diliminde tarafların ekonomik durumunda önemli ölçüde değişiklik olup olmadığı, ülke ekonomisinde meydana gelen değişiklikler ve hakkaniyet ilkesi dikkate alınır⁵⁶. Uygulamada nafakanın değiştirilmesi için bazı şartların varlığının arandığı söylenebilir; bu şartlar ekonomik durumda büyük bir değişiklik ortaya çıkması, bu değişikliğin sürekli olması, boşanma kararı verilirken bu değişikliğin öngörülebilir olmaması ve TMK m. 176/IV hükmünde yer alan seçimlik ihtimallerdir⁵⁷.

Yargıtay, boşanma davasında yoksulluk nafakasına hükmedilmemiş olmasına rağmen artırım talebiyle dava açılması halinde, asıl talebin hâkim tarafından yorumlanmasını ve söz konusu davanın aslında yoksulluk nafakası talebi niteliğinde olduğuna karar vermiştir⁵⁸.

⁵⁵ Kılıçoğlu, s. 143; Çitak, s. 248; Yıldırım, Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu, s. 66.

⁵⁶ Y. 3. HD. T. 19.02.2004, E. 2004/1171, K. 2004/1078 "Yoksulluk nafakası kesinleştikten sonra hüküm ifade eder. Tarafların mali durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hallerde iradın artırılması veya azaltılmasına karar verilebilir. Davanın açılması belli bir zamanın geçmesine bağlı tutulmamıştır. Ancak, nafakanın bağlandığı tarihten çok kısa bir zaman sonra artırılması talebiyle dava açılması durumunda; bu dönem içerisinde tarafların mali durumlarında önemli ölçüde bir değişiklik meydana gelip gelmediğinin araştırılması zorunludur." (legalbank) ; Y. 3. HD. T. 29.9.2003, E. 2003/11375 K. 2003/11186 "TMK.nun 176/4 maddesine göre; tarafların mali durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hallerde iradın artırılması ya da azaltılmasına karar verilebilir. davanın açılması belli bir zaman geçmesine bağlı tutulmamıştır. kararın kesinleşmesinden kısa bir zaman sonra dava açılması halinde mahkemece yapılacak iş, bu süre içerisinde tarafların ekonomik durumlarında önemli bir değişiklik olup olmadığını araştırmak, ülke ekonomisindeki dalgalanmaları gözetmek ve tmk.nun 4. maddesindeki hakkaniyet ilkesi de nazara alınarak oluşacak sonuca göre hüküm kurmaktan ibaret olmalıdır."(legalbank).

⁵⁷ Öztan, s. 505, 506; Oğuz, s. 12.

⁵⁸ Y. 3. HD. T. 29.03.2004, E. 2004/2817, K. 2004/2846 "Davacı, dava dilekçesinde; boşanma dosyasında tayin edilen nafakanın (yoksulluk)artırılmasını istemiş olsa da, boşanma dava-

C) Yoksulluk Nafakası Miktarının Gelecek Yıllara İlişkin

Uygulanması

Hâkim, talep halinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen yoksulluk nafakasının gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir (TMK. m.176/V). Değişen koşullar nedeniyle gelecek yıllarda nafaka miktarının artırılması amacıyla sürekli dava açmak yerine; hâkimin gelecek yıllara etkili olacak şekilde hüküm kurması, tarafları koruyan ve iş yükü fazla olan yargı makamlarını gereksiz yere meşgul edilmesini önleyerek usul ekonomisine hizmet etmektedir⁵⁹.

Hâkim artırım kararında, ekonomik koşulları göz önünde bulundurarak artırma oranını ve oranın dayanağını göstermelidir⁶⁰. Yargıtay'ın yerleşmiş uygulamasına göre; sosyal ve ekonomik durumlarında nafakanın takdir edildiği tarihe göre olağanüstü bir değişiklik olmaması halinde; yoksulluk nafakası TÜİK'in yayınladığı Üretici Fiyat Endeksi (ÜFE) oranında artırılmalı ve böylece taraflar arasında önceki nafaka takdirinde sağlanan denge korunmalıdır⁶¹.

IV. YOKSULLUK NAFKASININ SÜRESİ

A) İsviçre Hukukunda Nafaka Süresine İlişkin Düzenlemeler

---

sında yoksulluk nafakasına hükmedilmemiş olduğuna göre, davadaki istem; artırım davası olmayıp, boşanma davası sonrasında boşanmaya dayalı yoksulluk nafakası istemi niteliğindedir. yasal dayanağı da (mk.nun 144. maddesi)4721 sayılı kanununun 175. maddesidir. mahkemeye, şartları araştırılıp, sonucuna göre hüküm kurulması gerekir.”(legalbank).

⁵⁹ Kılıçoğlu, s. 141; Çitak, s. 248; Arbek, s. 147.

⁶⁰ Y. 2. HD T. 24.01.2005, E. 2004/15334, K. 2005/586 “Yoksulluk nafakasının yıllar içinde %20 artırılmasına karar verilmiştir. Artırma oranının dayanağı gösterilmediği gibi, belirlenen oran ekonomik koşullarda değerlendirildiğinde fazla bulunmuş, hükmün bu nedenle bozulması gerekmiştir.”(legalbank).

⁶¹ Y. 3. HD. T. 26.09.2016, E. 2016/8008 K. 2016/11225 “...tarafların ekonomik ve sosyal durumlarında boşanma davasından sonra olağanüstü bir değişiklik olmadığından, yoksulluk nafakasının niteliği ve takdir edildiği tarih gözetilerek, nafakanın TÜİK'in yayınladığı ÜFE oranında artırılması suretiyle dengenin yeniden sağlanması gerekirken, yanlış değerlendirme ile yüksek nafaka takdiri doğru görülmemiş bozmayı gerektirmiştir.” (legalbank); Benzer yöndeki kararlar için bkz., Y. 3. HD. T. 19.02.2015, E. 2014/16097, K. 2015/2634 (legalbank); Y. 3. HD. T. 22.10.2014, E. 2014/6766, K. 2014/13948 (legalbank), Y. 3. HD. T. 13.03.2006, E.2006/1995, K. 2006/2148 (legalbank); Y. 2. HD. T. 12.10.2012, E. 2012/6899 K. 2012/24642 (legalbank).

Hukuk sistemlerinde, nafaka süresine ilişkin çeşitli düzenlemeler yer almaktadır⁶². Mehaz kanunun İsviçre Kanunu olması sebebiyle bu kanunu incelemekte fayda görmekteyiz.

İsviçre Hukukunda, 01.01.2000 revizyonu (yeniden gözden geçirip düzeltme) öncesi, nafaka türünün süresine ilişkin bir kısıtlama bulunmamakla beraber, uygulamada özellikle boşanan eşlerin ihtiyaçları ve evliliğin süresi dikkate alınarak belirli bir süreyle sınırlı olarak nafakaya hükmedilmekteydi⁶³. 01.01.2000 tarihli revizyon ile nafaka (katkı) yükümlülüğüne ilişkin uygulamadaki ölçütler göz önüne alınarak süreli nafakaya hükmedilebilmesi yasal düzenlemeye kavuşturulmuştur⁶⁴.

⁶² **Alman Hukukunda**, yoksulluk nafakası bakımından bir üst sınır düzenlenmemiş olup, kural olarak kişisel sorumluluğun benimsendiği, istisnai hallerde nafakaya hükmedilebileceği düzenlenmektedir. Birtakım ülkelerin ise nafaka ödemesinde bir üst sınır belirlediği görülmektedir. **Hollanda Hukukunda**, tarafların nafakanın süresi ve kapsamı hakkında anlaşma yapmadıkları halde, talep üzerine mahkeme nafaka koşullarıyla beraber belli bir süre nafaka ödenmesine karar verebilir (BW. Art.1:158) . Bununla beraber hâkimin belirleyebileceği nafaka süresinin üst sınır kanunda belirlenmiş olup, boşanmanın sicile tescil edildiği tarihte itibaren on iki yıldan fazla bir süreyi aşamayacağı, talep halinde hakkaniyet gerektiriyorsa süreni uzatılabileceği düzenlenmiştir (BW Art.1:157, b.3-4-5) . Evliliğin beş yıldan fazla sürmediği ve müşterek çocuğunda bulunmaması halinde nafaka yükümlülüğü, evlilik sürene eşit olacak şekilde süre öngörülür. Hâkimin nafaka için bir süre tayin ettiği hallerde bu süre 5 yılı geçemez (b.6). **Belçika Hukukunda**, yoksulluk nafakası süresi kural olarak evlilik süresinden daha uzun olamaz, istisnai hallerde bu sürenin aşılabileceği öngörülmüştür (Bel.ZGB Art.301, §4/I,II) . **Fransız Hukukunda**, katkı kural olarak sermaye ödemesi şeklinde yapılmaktadır; yükümlü eşin bu şekilde ödeme gücünün olamaması halinde belirlenen sermaye tutarının 8 yıllık bir sürede dönemsel olarak ödenmesine karar verilebilir (Code Civil Français (CCF) Art.275/I) . Hâkim, alacaklı eşin yaşı veya sağlık durumunun ihtiyaçlarını karşılamasına izin vermediği hallerde, temel aldığı gerekçeleri belirleyerek, denkleştirici katkının ömür boyu ödenmesine karar verebilir (CCF Art.276). Ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. **Yağcı**, Kürşad, “Yoksulluk Nafakasında “Süresizlik” Sorunu”, İÜHFİM., C. 76, S. 1, 2018, s. 323-358, s. 329-331; **İslâm hukukunda**, boşanma nafakası süreli olup, bu süre iddet süresiyle sınırlıdır. İslâm hukukunda belirli kıstaslara göre bu süre değişmekle birlikte esasında iddet dolayısıyla verilen iddet nafakası, sınırlı ve kısa sürelidir. Bkz. **Uyanık**, Memet Zeki, “İslam Aile Hukukunda Evlilik ve Boşanma Nafakası Bağlamında Süresiz Nafaka Yasası”, NEÜİHD., C. 47, S. 47, 2019, s. 57 – 87, s. 82.

⁶³ **Kulaklı**, s. 255; **Yağcı**, s. 328.

⁶⁴ **Kulaklı**, s. 255; **Yağcı**, s. 328.

İsviçre Hukukunda evlilik sonrası nafakaya ilişkin düzenleme temelinde eşlerin kendi geçimlerini sağlaması, bir diğer anlatımla evlilik sonrası kişisel sorumluluk ilkesine dayanmaktadır⁶⁵. Böylece emeklilik güvencesi (yaşlılık sigortası) hesaba katılsa da geçimini düzgün şekilde sağlaması kendisinden beklenemeyecek olan eş, diğer eşten hakkaniyete uygun katkının yapılmasını talep edebilir (Art. 125 Abs. 1 ZGB)⁶⁶. Düzenlemelerle beraber, İsviçre hukukunda evlilik sonrası boşanan eşler için ekonomik açıdan kişisel olarak sorumlu oldukları “*clean break ilkesi*” ön plana çıkarılmıştır, evlilik sonrası dayanışma ilkesi sınırlandırılmıştır⁶⁷.

B) Türk Hukukunda Nafaka Süresine İlişkin Düzenlemeler

743 sayılı eski Türk Medeni Kanunu döneminde, 04.05.1988 tarihli 3444 sayılı Kanun ile değiştirilmeden önce, yoksulluk nafakasının süresi boşanmadan itibaren “*bir yıl*” süreyle sınırlandırılmıştı (EMK. m.144). Bir yıllık sürenin çok kısa olması, hakkaniyete ve adalete uygun düşmemesi gerekçesiyle öğretide eleştirilmekteydi⁶⁸.

⁶⁵ **Demirbaş**, s. 220; **Demir**, s. 240.

⁶⁶ **Demirbaş**, s. 220; **Kulaklı**, s. 255; Evlilik konusu katkının yapılıp yapılmayacağı, hangi miktar ve süre için yapılacağına kararı verilirken sınırlı olmamak üzere hangi faktörlerin dikkate alınması gerektiği örnek olarak sekiz bent halinde sayılmıştır (Art. 125 Abs. 2 ZGB) . Buna göre, evli iken görev dağılımı, evli kalınan süre, evli iken hayat standardı, eşlerin yaşı ve sağlığı, eşlerin geliri ve malvarlığı, eşlerin çocuklara bakma yükümlülüğünün kapsam ve süresi, eşlerin mesleki eğitimi, kariyer beklentisi, çalışma hayatına yeniden uyum sürecinin muhtemel maliyeti, çıkış ödeneklerinin (emeklilik sigortasındaki birikimlerin-boşanma üzerine) ,muhtemel paylaşım sonuçları dahil olmak üzere federal yaşlılık sigortaları, dul ve yetim sigortalarından, mesleki sigortalardan veya başkaca özel yada resmi sigortalardan elde edilmesi beklenen aylıklar ve benzeri beklentiler dikkate alınması gereken kriterler olarak sayılmıştır. Bkz. **Demirbaş**, s. 221; **Kulaklı**, s. 255; **Yıldırım**, Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu, s.70; **Şahin**, s. 92-102.

⁶⁷ **Kocabaş**, s. 256, 366-368; Alman hukukunda yer alan “*Kişisel sorumluluk ilkesi*” ile İsviçre hukukunda yer alan “*Clean break ilkesi*” temelinde boşanma sonrasında tarafların kendi geçimlerini sağlamak üzere ekonomilerini üstlenmeleri yatmaktadır. Bkz. **Kocabaş**, s. 363.

⁶⁸ **Feyzioğlu**, 399; **Saymen/Elbir**, s. 282; **Demir**, s. 238; **Akıntürk**, s. 193; **Kulaklı**, s. 252; **Oğuzman/ Dural**, s. 147.

04.05.1988 tarihli 3444 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik ile bir yıllık süre sınırı kaldırılmış, yoksulluk nafakasının “süresiz” olarak talep edebileceği düzenlenmiştir.

3444 sayılı Kanunla getirilen, “Süresiz” talep edilebilen nafaka düzenlemesi yeni Türk Medeni Kanun döneminde de korunmuştur. Nafakasının “süresiz (devamlı)” olarak hükmedilmesine, nafaka yükümlüsünün hayatı boyunca kan bağı olmayan birine karşı mali sorumluluk taşımamasının hakkaniyete aykırı olduğu, adalet duygusunu zedelediği, nafakanın asıl amacının dışına çıkılarak eşin geçimini sağlar hale geldiği, irat halinde ödemelerde nafaka alacaklısını özellikle çalışmadığı, çalışması halinde sigortasız çalıştığı veyahut evlilik dışı ilişkiler yaşama yoluna gidildiği yönünde eleştiriler yöneltilmiştir⁶⁹.

Aile Mahkemesi sıfatıyla Kestel Asliye Hukuk Mahkemesi (Bursa), boşandığı eşe; ömür boyu nafaka ödemesinin insan haklarına aykırı olduğunu, nafakanın hangi hallerde hükmedileceği hususlarının açıkça belirtilmemiş olması sebebiyle bunun yasal dayanağı olan TMK. m.175/II hükmünün Anayasa'nın ikinci, onuncu ve kırk birinci maddelerine aykırı olduğu iddiasıyla, ilgili hükmün iptal edilmesini istemiştir. Anayasa Mahkemesi, yoksulluk nafakasının yoksul eşin asgari yaşam gereksinimlerinin karşılayacak ölçüde olduğunu, TMK. 176. maddesinde öngörülen sona erme düzenlemesinin varlığı ve sosyal hukuk devleti ilkesi gerekçeleriyle başvuruyu reddetmiştir⁷⁰.

Yoksulluk nafakasının süresine ilişkin düzenlemede hâkimin takdir yetkisine sahip olup olmamasına yönelik farklı görüşler bulunmaktadır. Öğretide bir görüşe göre, hâkimin nafaka süresini belirlemede

⁶⁹ **Arbek**, s. 144,145, 146; **Şahin**, s. 77; **Yağcı**, s. 334-335; **Demirbaş**, s. 227, 230; **Doğan**, s. 83; **Kulaklı**, s. 262.

⁷⁰ AYM. T. 17.05.2012, E. 2011/1333666, K. 2012/72, Resmi Gazete tarihi: 26.06.2012, Sayısı: 28335 (lexpera); Ankara 5. Aile Mahkemesince de aynı konuda Anayasa Mahkemesine başvuru yapılarak hükmün iptali talep edilmiştir. Anayasa Mahkemesi, söz konusu konuda daha önce başvuru yapıldığını, başvurunun reddedildiğini, aynı konuya ilişkin ret kararının Resmi Gazetede yayınlanmasından itibaren 10 yıl geçmedikçe yeni bir başvuru yapılamayacağı gerekçesiyle başvurunun reddine karar vermiştir. Karar için bkz. AYM. 17.6.2015, E. 2015/57, K. 2015/58 (lexpera).

takdir yetkisi bulunmaktadır⁷¹. Görüşe göre, süresiz nafaka kural olmakla beraber, boşanma yüzünden yoksulluğa düşen eşin bu durumunun geçici sürede iyileşebileceği, eşin yetenekleri ve eşin çalışma gücünü dikkate alarak ne kadar süre devam edeceğini kararında belirterek nafakanın süreyle sınırlandırılabilmesi yönündedir. Bir diğer görüşe göre ise, nafaka talebinde herhangi bir süre sınırlaması olmaksızın talep edilmesi halinde, hâkim süre bakımından takdir yetkisi olmaksızın ya nafakanın süresiz olarak ödenmesine karar verir ya da talebi reddeder⁷². Yargıtay görüşü de son görüş doğrultusundadır⁷³. Öğretide yer alan, yoksulluk nafakasının süresinin belirlenmesi hususunda hâkimin takdir yetkisinin bulunduğu görüşünü isabetli bulmaktayız.

C) Türk Hukukunda Nafakanın “Süresi” Hususunda İleri Sürülen Görüşler

Uygulamayla beraber, nafakanın süresiz olması kural haline gelmiştir. Böylece, Türk hukukunda “*clean break ilkesi*” ikinci planda kalırken “*evlilik sonrası dayanışma ilkesi*” ön planda tutulmuştur⁷⁴. Öğretide yoksulluk nafakasının süresiz oluşuna yönelik birçok eleştiri ve görüş bulunmaktadır. Bazı eleştiri ve görüşlerin belli hususlar da örtüştüğü görülmekle beraber; yaklaşım ve/veya çözüm önerilerindeki farklılık sebebiyle çalışmada ayrı ayrı ele alınması tercih edilmiştir.

Öğretide yer alan bir görüşe göre, yoksulluk nafakasındaki sorun süresiz olmaya ilişkin değil; tembelliği sebebiyle yoksulluğa düşen eşin, nafakaya hak kazanmayacağı şeklinde bir düzenlemenin bulunmamasından kaynaklanmaktadır⁷⁵. Görüşe göre, nafaka talebi halinde nafaka talep edenin eğitim durumu, yaşı, cinsiyeti, iş deneyimi gibi hususlar değerlendirilerek, yoksulluğun eşin “*tembelliğinden*” kaynaklandığının

⁷¹ Kulaklı, s. 254; Hamzaçebi, s. 35; Yağcı, s. 340; Yıldırım, Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu, s. 78; Kocabaş, s. 366,367.

⁷² Demir, s. 239; Ersöz, s. 474.

⁷³ Y. 2. HD. T. 12.12.2017, E. 2016/8859, K. 2017/14407 “*Kanun, yoksulluk nafakasının süresiyle ilgili hakime herhangi bir takdir hakkı tanımamış, süresini durumun gerekleri ya da haklı sebepleri gözönünde tutarak belirlemeyi de emretmemiştir. Kanun, bu nafakanın “süresiz” olmasını açıkça öngördüğüne göre, takdir hakkına sığınarak nafakayı belirli bir süreyle sınırlamak kanuna açık aykırılık oluşturur.*” (legalbank).

⁷⁴ Kocabaş, s. 366; Kulaklı, s. 262.

⁷⁵ Çitak, s. 253.

mahkemece tespiti imkânı sağlanıp; hâkime söz konusu hususta takdir yetkisi tanınmalıdır.

Öğretide yer alan bir diğer görüşe göre, İsviçre hukukunda öngörülen boşanan eşlerin *"kendi geçimlerini sağlayabilmesi ilkesi"* kabul edilip, *"evlilik sonrası dayanışma ilkesi"* ötelenerek; nafakaya hükmedilecekse hangi süre ve miktar için hükmedileceği, hangi kriterlerin dikkate alınacağına kanuni düzenleme ile hâkimin takdir yetkisine bırakılması yönünde Türk hukuku bakımından düzenleme yapılmıştır⁷⁶.

Öğretide yer alan bir görüşe göre, hükmün lafzı ve getiriliş amacı dikkate alındığında süre belirleme noktasında hâkimin takdir yetkisinin olduğu ve bu yönüyle bir düzenlemeye gidilmesine gerek kalmayacağı yönündedir⁷⁷. Bununla beraber görüşe göre, ilgili hükümde bir değişiklik yapılması ihtimalinde ise *"süresiz olarak"* ifadesinin metinden çıkarılması ve nafaka süresinin belirlenmesinin mahkemenin takdirinde olduğuna ilişkin bir hükmün düzenlenmesi gerekmektedir⁷⁸. Görüşe göre düzenlemede üst süre belirlemesinin tercih edilmesi halinde ise; birden fazla üst süre konulması, sürenin dolmasına rağmen nafaka ödenmesine yönelik istisnai/olağanüstü durumların varlığı halinde nafaka talebine imkân tanınması ve nafaka süresine karar verilirken İsviçre Hukukunda yer alan kriterlerin dikkate alınması gerekmektedir. Görüşün; hükmün temelini değerlendirmek suretiyle bir değişiklik yapılmasının gerekli olmadığı, bir değişiklik yapılması ihtimalinde ise süre yönüyle alternatifler içermesi, hâkime takdir yetkisi bırakılması ve İsviçre Hukukunda yer alan kriterlerin dikkate alınmasının öngörmesi yönüyle söz konusu görüşe katılmaktayız.

Öğretide yer alan bir başka görüş ise, bu soruna çözüm olarak nafakanın süresi bakımından bir üst sınır öngörülmesi, hâkimin bu üst

⁷⁶ **Demirbaş**, s. 224, 233; Görüşe göre, bu kapsamda evlilik birliğinin sona ermesi ihtimaline karşın bir sigorta sistemi geliştirilmelidir. Bkz. **Demirbaş**, s. 233.

⁷⁷ **Yağcı**, s. 354.

⁷⁸ **Yağcı**, s. 354,355; "Clean Break" ilkesi ile dayanışma ilkesinin yoksulluk nafakasının belirlenmesindeki ölçütleri hakkında detaylı açıklama için ayrıca bkz. **Kocabaş**, s. 357-392.

süre sınırını dikkate alarak nafakayı takdir etmesi önerilmektedir⁷⁹. Öğretide bir diğer görüş göre ise, nafakanın üst süreye bağlanması halinde de mağduriyetler yaşanacağı; kaldı ki eski Medeni Kanun döneminde üst sınır düzenlemesinin bunun bir göstergesi olduğu eleştirilmektedir⁸⁰. Eleştiri de bulunan görüşe göre, üst sınır öngörülmesi halinde hakkaniyetin gerektirdiği durumlar dikkate alınarak istisnai düzenlemelerinde yapılması gerekmektedir. Bununla beraber eleştiriye ek olarak yazarın, sosyal devlet ilkesi gereği devletin, yardım ve katkı sağlama yükümlülüğü olduğu, nafaka alacağının tahsil edemeyen boşanmış eşe bu fondan ödeme yapılması ve ilgisine rücu edilmesi gerektiği yönünde görüşü de mevcuttur⁸¹.

Yoksulluk nafakasının süresiz şekilde hükmedilmesi, ciddi mağduriyetler yaşanmasına sebep olması ve eleştirilerin giderek artması sonucunda kanun değişikliği gündeme gelmiştir⁸². 14 Mayıs 2016 tarihli Meclis Araştırması Komisyonu Raporuna göre, Türk Medeni Kanunu'nun yoksulluk nafakasının düzenleyen hükmün; çok kısa süren, hatta fiili birliktelik gerçekleşmemiş ve/veya eşit kusurluluk halindeki boşanmalarda, eşlerden birinin süresiz olarak yoksulluk nafakası ödemesi, bu nafakayı ödeyen eş için orantısız bir ceza haline geldiği ifade edilmiştir. Raporunda, yoksulluk nafakasının süresiz ödenmesinin, bir sorun olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda raporda nafakanın süreli olması ge-

⁷⁹ **Kulaklı**, s. 265; **Kulaklı**, yoksulluk nafakasından azami 5 ila 8 yıllık üst süreler öngörmekle beraber, TMK. m. 175 hükmünün Yargıtay uygulanmasında yanlış yorumlandığının, burada hakime takdir yetkisi verildiğine belirtmektedir. Bunun yanı sıra sosyal devlet ilkesi gereği olarak yoksulluk nafakası alacağı sona ermesine rağmen eşin geçimini sağlayamayacak düzeyde olması halinde katkı sağlanması adına yapılandırma yapması gerektiğini de eklemektedir. Bkz. **Kulaklı**, s. 265,266; **Yıldırım**, Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu, s.83, 85.

⁸⁰ **Demirbaş**, s. 232.

⁸¹ **Demirbaş**, s. 232; **Demirbaş** buna ek olarak, bireysel emeklilik sigortasına benzer bir sistemle evlilik sonrası sigortası yapılabileceği, eşlere kariyer ve meslek eğitimleri verilerek kendi ayakları üstünde durabileceğinin sağlanması gerektiği yönünde görüşü de bulunmaktadır. Bkz. **Demirbaş**, s. 232,233.

⁸² 14 Mayıs 2016 tarihli Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss399.pdf> , Erişim Tarihi: 29.04.2021.

rektiği, sürenin bitmesi üzerine oluşturulacak bir fon üzerinden yoksulluk nafakasının ödenmesine yönelik ilgili kurumlarca çalışma yapılması önerilmiştir.

V. USULÜ

A) Yoksulluk Nafakasında Görevli ve Yetkili Mahkeme

Yoksulluk nafakası, boşanma davasıyla birlikte talep edilmesi halinde görev ve yetkiyle ilgili bir sorun oluşmamakta, boşanma davasına bakan görevli yetkili mahkeme yoksulluk nafakası talebini de karara bağlamaktadır⁸³.

Boşanma davasından sonra açılacak nafaka davalarında görevli mahkeme, aile mahkemeleridir (4787 Sayılı Kanun m.4/I). Nafaka miktarının artırılması veya azaltılmasına ilişkin davalarda özel bir düzenlemeyle yetkili mahkeme, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi olacağı öngörülmüştür (TMK. m.177). Yetkiye ilişkin düzenleme, genel yetki (davalının yerleşim yeri) kuralının istinasını oluşturmaktadır (HMK. m.6/I). Böylece zayıf konumda bulunan nafaka alacaklısının/talep edenin büyük masraflar yapmasının önüne geçilmek istenmiş; kendi yerleşim yeri mahkemesinde dava açması öngörülmüştür⁸⁴.

B) Yoksulluk Nafakasında Zamanaşımı

Yoksulluk nafakasında zamanaşımının iki durum bakımından ayrı ayrı ele alınması gerekmektedir. Bunlarda ilki, davacının yoksulluk nafakasını boşanma davasıyla değil de, boşanma davasından sonra ayrı bir

⁸³ Yoksulluk nafakası, boşanma davası ile beraber istenmesi halinde ayrıca harç veya vekâlet ücretine tabi değildir. Yoksulluk nafakasının ayrı bir dava ile talep edilmesi halinde, bir yıllık zamanaşımı süresi içinde, ileri sürülmesi halinde harca ve nispi vekâlet ücretine tabi olacaktır. Bununla beraber, nafaka davalarında reddedilen kısım için avukatlık ücretine hükmedilmez. Bkz. **Demir**, s. 227; **Doğan**, s. 82; **Hamzaçebi**, s. 43; **Camcı**, s. 108, 109; **Gençcan**, s. 207; İlgili kararlar için bkz. Y. 2. HD. 25.10.2004, E. 2004/11096, K. 2004/12351, Y. 2. HD. T. 04.05.2017, E. 2016/5078, K. 2017/5338 (legalbank); Y. 2. HD. T. 18.10.2018, E. 2018/5169, K. 2018/11552 (legalbank); Y. 2. HD. T. 06.06.2016, E. 2016/8515, K. 2016/11117 (legalbank).

⁸⁴ **Akıntürk/ Ateş**, s. 307; **Kılıçoğlu**, s. 137, 142; **Çitak**, s. 254; **Demirbaş**, s. 226; **Doğan**, s. 94; **Şahin**, s. 82; Yetkiye ilişkin özel düzenleme sadece nafaka alacakları için öngörülmüştür. Boşanmanın mali sonuçlarından olan maddi ve manevi tazminat için boşanma davasından sonra açılması halinde böyle bir imkân öngörülmemiş olup; yeki konusunda genel yetki kuralları uygulanmaktadır. Bkz. **Kılıçoğlu**, s. 142.

dava ile ileri sürmesi halidir⁸⁵.Boşanma davasıyla beraber yoksulluk nafakası talep edilmemişse; bu durumda, boşanma sebebiyle yoksulluğa düşen taraf boşanma kararı kesinleştikten sonra bir yıllık zamanaşımı süresi içinde yoksulluk nafakası talebinde bulunabilir (TMK. m.178). Kanun koyucu hükümde yer alan süreyi belirlerken, tarafların arasındaki özel durum sebebiyle uzun süre karşı karşıya gelmemeleri ve olumsuz olayların yaşanmaması amacıyla söz konusu süreyi diğer sürelerle nazaran daha kısa tutmuştur⁸⁶.

Yoksulluk nafakasında zamanaşımına ilişkin ikinci durum ise, ilama bağlı yoksulluk nafakası alacağının on yıllık zamanaşımına tabi olmasıdır (İİK. m.39/I).

C) Yoksulluk Nafakasının Ödeme Şekli ve Nafaka Başlangıç

Tarihi

Yoksulluk nafakası ödenme şeklini taraflar anlaşarak belirleyebilir ve hâkimin anlaşmayı onaylamasıyla, anlaşmadaki şekilde ödeme yapılır⁸⁷. Eşler arasında böyle bir anlaşma yapılmaması veya anlaşma yapılmasına rağmen hakim tarafından onaylanmaması durumunda ödeme biçimini hakim belirler.

Hâkim, yoksulluk nafakasının toptan (sermaye şeklinde, bir defada) veya durumun gereklerine göre irat biçiminde (belirli devrelerde) ödenmesine karar verilebilir (TMK. m.176/I)⁸⁸. Hâkim ödeme biçimini;

⁸⁵ **Kılıçoğlu**, s. 137; **Çitak**, s. 254; **Demir**, s. 227; HGK. T. 12.06.2013, E. 2012/3-1706, K. 2013/814 "...boşanmaya ilişkin davada davalı kadın yoksulluk nafakası talebinden feragat etmiş değildir. Davalı kadın yoksulluk nafakası isteğini boşanma davası içinde isteyebileceği gibi, boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde bağımsız bir dava ile de isteyebilir (TMK. m.178)." (legalbank); Sürenin zamanaşımı süresi olmasına rağmen hak düşürücü süre olarak düzenlenmesinin daha uygun olacağı yönündeki görüş için ayrıca bkz. **Kılıçoğlu**, s. 142.

⁸⁶ **Akıntürk/ Ateş**, s. 310; **Kılıçoğlu**, s. 142.

⁸⁷ **Akıntürk/ Ateş**, s. 307; **Çitak**, s. 250; **Demir**, s. 226.

⁸⁸ Yoksulluk nafakası toptan veya irat biçiminde ödenmesi maddi tazminat ile benzer özellik göstermektedir. Bununla beraber manevi tazminat ödenmesi ile farklıdır, zira manevi tazminat ancak toptan ödenebilmektedir (TMK. m.176/I,II). Uygulamada yoksulluk nafakası ödemeleri toptan ödemeler yerine aylık ödemeler şeklinde gerçekleşmektedir. Kanun koyucu, nafakanın birbirine yabancı olmayan karı-koca arasından bir yükümlülük doğurması, yükümlünün toptan ödemeyle zor duruma düşmesini önlemek, irat biçimiyle ödemeye koşulların değişmesi halinde iradın

tarafının ekonomik ve sosyal durumlarını, ödeme güçlerini ve isteklerinin göz önünde bulundurarak belirlemelidir⁸⁹. Yargıtay bir kararında, nafaka yükümlüsünün aylık maaş karşılığında çalışması ve başka malvarlığının bulunmamasını dikkate alınarak, nafakanın toptan olarak değil, aylık irat şeklinde ödenmesine hükmedilmesi gerektiği yönünde karar vermiştir⁹⁰.

Öğretide yer alan bir görüş, nafakasının belirli zamanlarda ve “*nakit*” ödenmekle beraber, mutlaka para olmasının şart olmadığı, nafakanın “*ayın*” olarak da ödenebileceği yönündedir⁹¹.

Yoksulluk nafakası, boşanma davası ile talep edilmesi halinde, boşanma kararının kesinleştiği tarih nafakanın başlangıç tarihidir⁹². Nafakanın sonra başka bir dava ile talep edilmesi, miktarın artırılması veya azaltılmasına ilişkin talepleri içeren davanın açılması halinde ise, nafaka başlangıç tarihi dava tarihidir⁹³. Yoksulluk nafakasına faiz başlangıç tarihi, yerleşik içtihatlar uyarınca boşanma ilamının kesinleşme tarihidir⁹⁴.

---

kesilmesi veya miktarının değiştirilmesiyle haksız zenginleşme aracı olarak kullanılmamasını amaçlamıştır. Bkz. **Kılıçoğlu**, s. 138.

⁸⁹ HGK. T. 29.03.2006, E. 2006/2-69, K. 2006/117 (legalbank); Yargıtay bir kararında söz konusu hususların yanı sıra; kadının yaşı, bedeni ve fikri kabiliyeti yeniden evlenme ihtimalinin de az olması sebebiyle toptan ödemeye karar verileceğine karar vermiştir, “*Bu noktada, yoksulluk nafakasının toptan ya da irat biçiminde ödenmesine karar verilebilmesi için, tarafların ekonomik ve sosyal durumları ile, ödeme gücü ve isteklerinin göz önünde bulundurulması gerektiği açıktır. Dava dilekçesinde ve aşamalarda davacı kadın, boşanma sonucunda yoksulluğa düşeceği konusunda beyanda bulunmuş; davacı vekili, yoksulluk nafakasının toptan ödenmesine karar verilmesini istemiştir. Davacının gelir durumu, yaşı, bedeni ve fikri kabiliyeti ile evlenme ihtimalinin az olması, öte yandan davacı kocanın ödeme gücü değerlendirildiğinde, somut olayın özelliği itibarıyla boşanan eşler arasında mali ilişkisinin uzamasının sakıncalı olduğu sonucuna varılmıştır.*”, HGK. 29.03.2006, E. 2006/69, K. 2006/117 (legalbank).

⁹⁰ Y. 2. HD. T. 12.12.2013, E. 2013/16542 K. 2013/29453 (legalbank).

⁹¹ **Feyzioğlu**, s. 585; **Arkan Serim**, s. 294; **Öztaş**, s. 504,505.

⁹² HGK. T. 29.11.2017, E. 2017/1532, K. 2017/1465 “*Yoksulluk nafakası, yoksulluğa düşecek olan eş için verilen bir nafaka türü olup, söz konusu bu nafaka boşanma davası kesinleştiikten sonra işlemeye başlar.*” (legalbank); **Hamzaçebi**, s. 34; **Öztaş**, s. 497; **Gençcan**, s. 212; **Uzun**, s. 98.

⁹³ YİBK. T. 28.11.1956, E. 1956/15, K. 1956/15 “*Nafakanın arttırma veya eksiltilmesine ilişkin istemlerin kabulünde, dava tarihinden geçerli olmak üzere karar verilmesi gerekir.*” (legalbank); Y. 3. HD. T. 14.05.2015, E. 2014/21601, K. 2015/8710 (legalbank); Y. 3.

Taraflar yoksulluk nafakasının ödenmemesi hususunda anlaşmışlar ve anlaşma hakim tarafından uygun bulunarak kesinleşmiş ise daha sonra yoksulluk nafakası talep edilemez⁹⁵. Anlaşmalı boşanmada her nasılsa yoksulluk nafakasına ilişkin hiçbir belirleme yapılmaması ve hâkimin dikkatinde kaçması halinde kararın kesinleşmesinden itibaren bir yıl süreyle yoksulluk nafakası istenebilmelidir⁹⁶. Yargıtay ise aksi yönde karar vererek, tarafların anlaşmalı boşanmada yoksulluk nafakasına ilişkin her hangi bir talepte bulunmamasını, davacının o tarihte yoksulluğa düşmediğine ilişkin kesin hüküm oluşturduğunu kabul etmiştir⁹⁷. Karar öğretide, eşin yoksulluğa ilişkin olarak talepte bulunma-

---

HD. T. 19.01.2015, E. 2014/14757, K. 2015/886 (legalbank); **Gençcan**, s. 212; **Uzun**, s. 98.

⁹⁴ Y. 12. HD. T. 22.06.2009, E. 2009/5668, K. 2009/13571 “İlamda alacak için faizin başlangıç tarihi gösterilmemiş ise faizin karar tarihinden itibaren, ancak ilamın infazı için kesinleşmesi gereken hallerde kesinleşme tarihinden itibaren hesaplanacağı HGK.nun ve dairemizin yerleşik içtihatlarıyla belirtilmiştir. Mahkemece karara esas alınan bilirkişi raporunda, yoksulluk nafakası alacağına ilamda belirtilen nafakanın başlangıç tarihi 01.03.2003’den itibaren faiz hesap edilerek sonuca gidilmiştir. Oysaki boşanma ilamı 08.10.2007 tarihinde kesinleştiği için yoksulluk nafakası alacağına bu tarihten itibaren faiz talep edilebilir.” (legalbank).

⁹⁵ **Atar**, s. 258, 259; **Tutumlu**, s. 527; **Öztan**, s. 498; **Yücel**, Sevtap, “Yargıtay Kararları Işığında Anlaşmalı Boşanma Davası Sonrasında Nafaka ve Tazminat Talepleri”, *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 4, S. 1, 2018, s. 239-257, s. 249; Y. 2. HD. T. 14.04.2004, E. 2004/3807 K. 2004/4741 “*Davalı kadının yoksulluk nafakası isteği bulunmamaktadır. İstek olmaksızın kadın yararına yoksulluk nafakası verilmekle kadın yararına yoksulluk nafakası yönünden hak doğmuştur. Ancak davalı kadın temyiz dilekçesinde nafakayı temyiz ettiğine göre kendi lehine doğan bu haktan feragat etmiştir. Yoksulluk nafakası yönünden de feragat sebebiyle gerekli kararın verilmesi için hüknün bozulması gerekmiştir.*” (legalbank); Y. 3. HD. T. 26.02.2004, E. 2004/889 K. 2004/1319 “... taraflar boşanma davasında mali konularda anlaşmışlar ve bu anlaşmayı hakim huzurunda da kabul etmişlerdir. Bu nedenle davacı ... kendisi için nafaka ve tazminat talebinden vazgeçmiş ve bu karar kesinleşmiştir. TMK. nun 175. maddesine göre; boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan eş yoksulluk nafakası isteyebilir ise de, davacı yönünden kesinleşen bu hüküm yoksulluğa düşmediği yönünde kesin hüküm oluşturmuştur.” (legalbank).

⁹⁶ **Yücel**, s. 248,249; Karşı yöndeki görüş için bkz. **Arbek**, s. 144,145.

⁹⁷ Y. 2. HD. T. 07.03.1997, E. 1997/1032, K. 1997/2584 “*Taraflara ilişkin kesinleşmiş anlaşmalı boşanma kararı o tarihte bu davanın davacısı kadının yoksulluğa düşmediği yönünde kesin hüküm oluşturur. Davanın yoksulluk nafakasına ilişkin bölümünün bu sebeple reddi gerekir...Muhalefet Şerhi... Yasa özellikle boşanmanın mali sonuçları ve çocukların durumunun her yönüyle ortaya konulup üzerinde anlaşılmasını öngörmektedir. Boşanmanın mali sonuçlarından biri veya bir kaç hakkında hiç beyanda bulunulmamış, sukut geçilmiş ise, bu konuda taraflar arasında bir anlaşmanın varlığından söz edilemez. ...Hakimin onay-*

masının o an için yoksulluğa düşmediğine karine olabileceken, bu karine kesin karine niteliğinde olmadığı, yoksulluk nafakasının amacı ve hakkaniyet düşüncesine aykırılığı sebebiyle eleştirilmektedir⁹⁸. Biz de bu görüşe katılmaktayız.

VI. YOKSULLUK NAFKASININ SONA ERMESİ

İrat şekilde ödenmesine hükmedilen yoksulluk nafakası, belli durumların gerçekleşmesiyle kendiliğinden (ipso iure) veya mahkeme kararıyla sona ermektedir⁹⁹. İrat biçiminde ödenmesine karar verilen nafaka, alacaklı tarafın “yeniden evlenmesi” ya da taraflardan birinin “ölümü” hâlinde kendiliğinden; nafaka alacaklısının, evlenme olmaksızın “filen evliymiş gibi yaşamaması”, “yoksulluğunun ortadan kalkması” ya da “haysiyetsiz hayat sürmesi” hâlinde mahkeme kararıyla sona erer (TMK. m.176/III)¹⁰⁰.

Yoksulluk nafakası; irat şeklinde ödenmesi, kanunda sayılan sınırlı sebeplerin gerçekleşmesi ve nafakanın kaldırılması yönünde talepte bulunulması halinde nafaka ödenmesine son verilir; hâkimin bu noktada bir takdir yetkisi bulunmamaktadır¹⁰¹. Nafakanın kaldırılması davasının kabulü halinde mahkeme yoksulluk nafakasını dava tarihinden itibaren kaldırır¹⁰². Yoksulluk nafakasının sona ermesi durumunda, kişinin tekrar

---

*ladığı bir yoksulluk nafakası davada hiç söz konusu edilmemiştir. Hakimin onayı dışında kalan boşanmanın mali sonuçlarıyla ilgili konularda hiç hüküm bulunmadığı halde, bu konuda kesin hükmün varlığından söz etmek Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 237. maddesinin ön gördüğü koşulları göz ardı etmek olur.” (legalbank); Benzer yönde bir diğer kararı için bkz. Y. 2. HD. T. 27.12.1991, E. 1991/13068, K. 16197, **Ruhi**, Ahmet Cemil, Gerekçeli- Açıklamalı- İtihatlı Türk Hukukunda Boşanma, Boşanmanın Sonuçları, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Ankara 2004, s. 444.*

⁹⁸ **Öztaş**, s. 498.

⁹⁹ **Kılıçoğlu**, s. 138; TMK. m. 176/III'de yoksulluk nafakasının irat şeklinde ödenmesi halinde sona ermesine ilişkin düzenleme yapmakta; toptan ödemesi halinde ne olacağına ilişkin bir açıklık bulunmamaktadır. Zira yoksulluk nafakasının toptan ödenmesine karar verilmesi, tarafların sonradan meydana gelebilecek değişikliklerden etkilenmemektedir. Bkz. **Arkan Serim**, s. 296,297; **Kılıçoğlu**, s. 138.

¹⁰⁰ Yoksulluk nafakasının, sona erebileceği halleri düzenleyen TMK m. 176/III emredici nitelikte olup, taraflar aksi yönde sözleşme kararlaşırsalar dahi sözleşme kesin hükümsüz olacaktır (TBK. m. 27), Bkz. **Demir**, s. 229; **Kulaklı**, s. 259.

¹⁰¹ **Kılıçoğlu**, s. 138; **Demir**, s. 228; **Dural/ Ögüz/ Gümüş**, s. 153.

¹⁰² **Doğan**, İzzet, “Türk Medeni Kanununun Düzenlemelerine Göre Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, C. 35, S. 1, 2015, s. 59-95, s. 93; **Demir**, s. 229.

yoksulluğa düşmesi halinde yeniden yoksulluk nafakası ödenmesine karar verilemez¹⁰³.

Kanuni düzenlemeye rağmen, nafakanın belli bir süre ödenmesinin talep edilmesi veya tarafların bu yönde anlaşmaları halinde, taleple bağlılık ilkesi gereği, hâkimin anlaşmayı onaylaması ve onaylanan hükmün kesinleşmesiyle yalnızca bu süre kadar nafaka ödenir¹⁰⁴. Sürenin sona ermesiyle, yoksulluk nafakası da sona erer.

A) NAFAKANIN KENDİLİĞİNDEN SONA ERMESİ

1. Taraflardan Birinin Ölümü ile Sona Ermesi

Yoksulluk nafakası, taraflardan birinin ölümü halinde ölüm tarihinden itibaren kendiliğinden sona erer¹⁰⁵. Nafaka alacağı şahsa sıkı sızıya bağlı bir hak olup, mirasçılara geçmez. Nafaka alacaklısının mirasçıları, nafakanın irat şekilde ödenmesi halinde, ölüm tarihinden sonraki döneme ilişkin nafakanın ödenmesini talep edemezler; ancak ölümden önce birikmiş muaccel nafaka alacaklarını talep edebilirler¹⁰⁶. Nafakanın toptan ödenmesi halinde nafaka bedeli henüz ödenmemişse mirasçılar nafakanın ödenmesini talep edebilirler¹⁰⁷.

¹⁰³ Y. 2. HD. T. 21.11.1995, E. 1995/11857 K. 1995/12547 "Davacının kendisini yoksulluktan kurtaracak bir iş bulduktan sonra o işten çıkması veya çıkarılması davalıyı yeniden yoksulluk nafakası mühellefiyeti altına sokmaz. Zira Medeni Kanununun 145/3. maddesinde yer alan "kesilir"sözü amir nitelikte olup, mahkemenin hükmü açıklayıcı niteliktedir." (legalbank); **Özcan**, s. 506.

¹⁰⁴ Y. 2. HD. 11.05.2004, E. 2004/3009, K. 2004/6100 "Davalı iki yıl süreyle yoksulluk nafakası talep etmesine karşın istek dışına çıkılarak bu süreyle bağlı kalımsızın nafaka takdiri de isabetsizdir." (legalbank); **Çitak**, s. 254; **Demir**, s. 239,230; **Yağcı**, s. 325, 326.

¹⁰⁵ **Doğan**, s. 92; **Hamzaçebi**, s. 38; **Özcan**, s. 507; **Dural/ Öğüz/ Gümüş**, s. 152; **Kılıçoğlu**, s. 138-139.

¹⁰⁶ **Akıntürk/Ateş**, s. 453; **Demir**, s. 231; **Dural/ Öğüz/ Gümüş**, s. 152; Y. 2. HD. T. 10.10.2012, E. 2012/1507, K. 2012/24142 (UYAP), **Demir**, s. 231, dpn. 52; **Doğan**, s. 93; Öğretide yer alan bir görüşe göre, nafaka borçlusunun ölümü halinde ise, nafakanın niteliğine bakarak, irat veya toptan şeklinde olması bakımından bir ayırım yapılmaksızın mirasçıların nafaka miktarını nafaka alacaklısına ödeme yükümlülüğünün devam edeceği yönündedir. Bkz. **Feyzioğlu**, 401; Akıntürk, boşanma hukuğu haftasında, Feyzioğlu görüşünün daha isabetli olduğunu bu sebeple bu görüşe katılarak, mirasçıların ödeme yükümlülüğünün devam edeceği yönünde görüş bildirmiştir. **Akıntürk**, s. 196; **Akıntürk/Ateş**, s. 453.

¹⁰⁷ **Dural/ Öğüz/ Gümüş**, s. 153; **Demir**, s. 231.

Nafaka yargılaması devam ederken nafaka alacaklısın ölmesi durumunda, mirasçılar işlemiş olan nafaka alacağını alabilmek için davaya devam edebilirler¹⁰⁸.

2. Nafaka Alacaklısının Yeniden Evlenmesi

Yoksulluk nafakası, nafaka alacaklısı eşin yeniden evlenmesi ile mahkeme kararına gerek olmaksızın kendiliğinden sona erer, ayrıca mahkemenin bu yönde bir karar vermesine gerek yoktur. Nafaka alacaklısının yeniden evlenmesiyle yoksulluktan kurtulmuş veya yoksulluktan kurtulmamış olmakla beraber nafaka yükümlüsünün bu yoksulluğu giderme yükümlülüğü ortadan kalkmış olur¹⁰⁹.

Nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi nafakayı sona erdirirken; nafaka yükümlüsünün yeniden evlenmesi yoksulluk nafakasını sona erdirmez. Nafaka yükümlüsü yeniden evlenmesi; ancak TMK. m. 176/IV uyarınca indirim sebebi olabilir¹¹⁰.

Nafaka alacaklısının yeniden evlenmesiyle nafaka borcunu kendiliğinde sona ermesine rağmen, nafaka yükümlüsünün aleyhine icra takibi başlatması halinde nafaka yükümlüsü şikâyet yoluna başvurarak takibin kaldırılmasını sağlayabilir¹¹¹.

B) YOKSULLUK NAFAKASININ MAHKEME KARARI İLE SONA ERMESİ

¹⁰⁸ Akıntürk/Ateş, s. 453.

¹⁰⁹ Kılıçoğlu, s. 138; Demir, s. 232.

¹¹⁰ Demir, s. 231,232; Yıldırım, Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu, s. 76; Dural/Ögüz/ Gümüş, s. 153.

¹¹¹ Y. 3. HD. T. 25.05.2015, E. 2014/22243, K. 2015/9358 "Anılan yasal düzenlemeye bağlı olarak; davalının evlenmesi ile yoksulluk nafakası kendiliğinden sona erdiğinden, davacının, kanun gereği kendiliğinden sona eren yoksulluk nafakasının kaldırılması talebi ile dava açmasında hukukten korunmaya değer menfaati diğer bir ifade ile bu davayı açmakta hukuki yararı yoktur. Diğer taraftan davalının evlenmesi ile kanun gereği kendiliğinden sona eren yoksulluk nafakası nedeni ile davacı aleyhine icra takibi bulunulması halinde dahi, davacının icra ve iflas kanununun 16. Maddesi uyarınca şikâyet yoluna başvurma imkanının bulunduğu, diğer bir ifade ile bir hakkın, mahkeme kararına gerek olmaksızın, başka bir yolla ve aynı ölçüde güvenli olarak elde edebilmesini mümkün olduğu, bu durumda o hakla ilgili olarak dava açmasında hukuki yararının bulunmadığı açıktır." (legalbank); Demir, s. 232; Nafaka yükümlüsü, nafaka alacaklısının evlendiğinin belgelemesi halinde, nafakayı ödemekten kurtulur. Nafaka yükümlüsü aleyhine icra takibi bulunması halinde, icra müdürlüğüne evlenmeyi kanıtlayan belgelerin ibrazı ile takibin kaldırılmasını talep edebilir. Bkz. Kılıçoğlu, s. 138; Doğan, 92.

1. Fiili Birliktelik

Yoksulluk nafakasının kesilmemesi amacıyla, nafaka alacaklılarının resmi olarak evlenmeyip, fiilen evliymiş gibi yaşadıkları görülmektedir. Kanun koyucu, bu durumu dikkate alarak evlenme akdi yapmaksızın, kişilerin fiilen evliymiş gibi yaşaması durumunda, nafaka yükümlüsünün talebi halinde mahkeme kararıyla nafaka yükümlülüğünün kaldırılacağını düzenlemiştir (TMK. m.176/III). Nafaka alacaklısının, başka biriyle oturacakları ev satın alması, kiralaması, evlilik yüzüğü takması, başka bir erkekle birlikte olması ve çocuğun babası tarafından resmi şekilde tanınması gibi hallerde fiilen evliymiş gibi yaşadıkları kabul edilir¹¹².

2. Yoksulluk Nafakası Alacaklısının Yoksulluğunun Ortadan Kalkması

Yoksulluk nafakasına hükmedilmesi için aranan şartlardan biri, boşanma yüzünden bir tarafın yoksulluğa düşecek olmasıdır. Söz konusu şartın ortadan kalkması, bir diğer deyişle yoksulluğun ortadan kalması halinde, nafaka yükümlüsünün talep etmesi halinde mahkeme nafakayı sona erdirir.

Yoksulluğun ortadan kalması önemli olup, yoksulluğu ortadan kaldıran gelirin kaynağı önemli değildir. Yoksulluk nafakası alacaklısı olan eşin işe girmesi, sosyal güvenlik kuruluşlarınca kendisine aylık bağlanması, miras ile kendisine mal intikal etmesi gibi yoksulluğunu sona erdirecek mali olayların yaşanması halinde, nafakanın kaldırılması talep edilebilir¹¹³.

Yargıtay, nafaka alacaklısının işe girmesini salt olarak nafaka yükümlülüğünün sona ereceği şekilde değerlendirmemektedir. Yargıtay bir kararında, nafaka alacaklısının çalışması halinde işin devamlı olup olmadığına dikkat çekerek her an sonlandırılabilir bir işin, sabit ve

¹¹² **Demir**, s. 243; **Öztaş**, s. 508; Y. 3. HD. T. 25.05.2017, E. 2016/19650, K. 2017/8141 "Davalının nüfus kayıt örneğinden dava dışı ...ı çocuğu olduğu, babanın çocuğu nüfusta resmi şekilde tanıdığı, aralarında bu şekilde soybağı kurulduğu tespit edilmiştir...Öyle ise mahkemeye; somut olayda, TMK.'nun 176/3 maddesinde ifadesini bulan "evlilik dışı birlikte yaşama" olgusunun gerçekleştiği gözetilip, davanın kabulüne karar verilmesi alacak istemi yönünden de işin esası hakkında bir inceleme yapılması gerekirken..." (legalbank).

¹¹³ **Kılıçoğlu**, s. 139; **Yıldırım**, Nafaka, s. 75; **Doğan**, s. 93; **Öztaş**, s. 509.

güvenceli olmaması sebebiyle nafakanın kaldırılması talebinin reddedilmesi gerektiğine hükmetmiştir¹¹⁴

3. Yoksulluk Nafakası Alacaklısının Haysiyetsiz Hayat Sürmesi

Nafaka alacaklısının haysiyetsiz hayat sürmesi halinde nafaka mahkeme kararıyla kaldırılır; karar verilebilmesi için haysiyetiz olarak ifade edilen hayatın belli bir süre devam etmesi aranmaktadır¹¹⁵.

Haysiyetsiz hayat sürme, kişinin toplum anlayışına göre namus, şeref ve haysiyetle bağdaşmayan şekilde yaşamasıdır¹¹⁶. Genelev işletmek, kadın ticareti yapmak, kişilerin evlilik dışı ilişkilerine aracılık etmek, teşhircilik, uyuşturucu ticareti yapmak, içki düşkünlüğü (ayyaşlık), kumarbazlık, uyuşturucu madde bağımlısı olma, cinsi sapkınlık (anormal cinsel ilişki alışkanlığı), aldığı nafakayla yaşantısını devam ettirebileceği halde dilenmesi gibi haller haysiyetsiz hayat sürmeye örnek gösterilebilir¹¹⁷.

SONUÇ

Yeni Türk Medeni Kanunu düzenlemeleriyle Eski Medeni Kanun döneminde yer alan görüş farklılıklarının büyük bölümü ortadan kalkmıştır. Güncel olan ve hukuk gündemini meşgul eden tartışmaların özellikle yoksulluk nafakasının “süresi” konusunda toplandığı görülmektedir.

¹¹⁴ HGK. T. 05.11.2019, E. 2017/445, K. 2019/1129 “Tarafların gelir durumları karşılaştırıldığında davacının emekli öğretmen olması nedeniyle düzenli ve yeterli gelirin olduğu, davalının ise bir evi olmakla birlikte asgari ücretle çalışmış olması ve çalışmakta olduğu işin sabit ve güvenceli olmadığı, her an için sona erebilecek nitelikte olduğu nazara alındığında asgari ücretle çalışmış olmasının davalıyı yoksulluktan kurtarmayacağı anlaşılmalı yoksulluk nafakasının tamamen kaldırılmasına hükmedilemez.” (legalbank); Benzer karar için bkz. Y. 3. HD. T. 20.11.2014, E.2014/9737, K. 2014/15422 (Yargıtay Karar Arama).

¹¹⁵ Akıntürk/ Ateş, s. 253; Ersöz, s. 503.

¹¹⁶ Akıntürk/ Ateş, s. 253; Kılıçoğlu, s. 99, 139; Doğan, s. 93.

¹¹⁷ Akıntürk/ Ateş, s. 253; Yıldırım, Nafaka, s. 75,76; Doğan, s. 93; Demir, s. 223; Öztan, s. 508; Öğretide yer alan bir görüşe göre, hâkimin somut uyuşmazlıkta, incelerken zamana, mekâna ve taraflara göre haysiyetsiz hayat sürme unsurunu yorumlaması gerekir. Bu sebeple, kişinin cinsel tercihleri, tedavi edilmesi durumunda iyileşecek uyuşturucu bağımlısının haysiyetsiz hayat sürdüğü savunulamaz. Bkz. Demir, s. 223.

İsviçre Hukukunda yaşanan revizyonlara karşın, uygulama mehzaz kanundan ayrı bir yol izlemiştir. Bunun sonucunda ortaya çıkan mağduriyetler Türk Hukuku bakımından yoksulluk nafakasına ilişkin düzenlemelerin gözden geçirilmesini zorunlu kılmıştır. Mevcut haliyle yoksulluk nafakası, evlilik sonrası dayanışma ilkesine dayanmakta olup, bu ilkedden tamamen vazgeçilmesi ülke gerçekleriyle uyuşmamaktadır. Bununla beraber, taraflar arasındaki dengenin ve hakkaniyetin sağlanması adına eşlerin evlilik sonrası kendi geçimlerini sağlayabilmesini teşvik eden bir sisteme geçilmesi de gerekmektedir. Yoksulluk nafakasına süresiz hükmedilmesi mağduriyetlere sebep olmuş, bunun sonucunda düzenleme öğretide eleştirilmiş ve bu konu üzerine çözüm önerileri sunulmuştur.

Türk Medeni Kanunundaki “*süresiz olarak nafaka isteyebilir*” ifadesinin talep eden bakımından en fazla talep edebileceği süreyi belirttiği; hâkimin talep miktarıyla bağlı bulunmadığı, süre yönünden takdir yetkisinin bulunduğu kanaatindeyiz. Böylece öncelikle mevcut düzenlemeye ihtiyaç duyulmaksızın yorum yoluyla uygulamadaki sorunların giderilebilmesini mümkün görmekteyiz. Bununla beraber, öğretide ve Komisyon görüşmelerinde nafaka süresine bir üst sınır getirilmesinin uygun olacağı yönünde görüşler yer almaktadır. Süre yönüyle bir düzenleme yapılması ihtimalinde; tek bir üst süre yerine birden fazla süre belirlemesinin yapılmasını, kanunda bir takım kriterler belirlenerek hâkime süre tayini bakımından takdir yetkisi tanınmasının daha doğru bir yaklaşım olacağı yönündeki öğreti görüşlerine katılmaktayız.

KAYNAKLAR

Akıntürk, Turgut/ **Ateş**, Derya: Türk Medenî Hukuku Aile Hukuku, C. 2, 18. Bası, İstanbul 2016.

Akıntürk, Turgut : Boşanmanın Hukukî Sonuçları, Ankara Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No.407, C. 2, Ankara 1977, s. 175- 204.

Arbek, Ömer: Boşanmanın Mali Sonuçları, AÜHFD. , C. 54, S. 1, 2004, s. 115-163.

Arkan Serim, Azra: Yoksulluk Nafakası, İÜHFM., C. 65, S. 1, 2007, s. 287-302.

Atar, Eray Aksın: Nafakadan Feragat, Cevdet Yavuz'a Armağan, MÜHFHAD., C. 22, S. 3, 2016, s. 251-267.

Badur, Emel/ **Turan Başara**, Gamze: Aile Hukukunda Sadakat Yükümlülüğü ve İhlalinden Kaynaklanan Manevi Tazminat İstemi, AÜHFD. , C. 65, S. 1, 2016, s. 101-136.

Başaklar, Emin: Nafaka Davaları, Ankara 1974.

Burcuoğlu, Haluk: Boşanmada Kusur ve Yoksulluk Nafakası İle İlgili Gözlemler, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 2, 2018, s. 1-12.

Camcı, Ömer: Boşanma Tazminatı ve Yoksulluk Nafakası, Yenilenmiş Yazılmış Genişletilmiş Baskı, İstanbul 1998.

Çitak, Burçak: Yoksulluk Nafakası, İÜHFM., C. 74, S. 1, 2016, s. 241-257.

Demir, Remzi: Yoksulluk Nafakasının Sona Erme Sebepleri ve Yoksulluk Nafakasının Süresizliğine Dair Tartışmalar, TBBD., S. 147, 2020, s. 221-249.

Demirbaş, Ali: Güncel Tartışmalarla Yoksulluk Nafakası, İMÜHFD., C. 5, S. 2, 2018, s. 219-236.

Doğan, İzzet: Türk Medeni Kanununun Düzenlemelerine Göre Tedbir, Yoksulluk Ve İştirak Nafakası, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Cilt 35, Sayı 1, 2015, s. 59-95.

Dural, Mustafa/ **Öğüz**, Tufan/ **Gümüş**, Alper: Türk Özel Hukuku Aile Hukuku, 3. Cilt, İstanbul 2005.

Ersöz, Oğuz: Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, S. 12, 2018, 463-509.

Feyzioğlu, Fevzi Necmeddin: Aile Hukuku, Yeniden gözden geçirilmiş, genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul 1986.

Gençcan, Ömer Uğur: Öğreti ve Uygulamada Boşanma-Tazminat-Nafaka, 1. Cilt, Ankara 2000.

Gümüş, Mustafa Alper: "Türk Hukukunda Yasal Mal Rejimi Olan Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi Çerçevesinde Boşanma Davası", AEÜHFD, C.IX, 2005, S.3-4, s.383-402.

Hamzaçebi, Mehmet: Türk Medeni Kanununa Göre Boşanma ve Ayrılık Hallerinde Tedbir, Yoksulluk ve İştirak Nafakası, SÜHFD., C. 10, S. 3-4, 2002, s. 23-48.

Kılıçoğlu, Ahmet M. : Aile Hukuku, Genişletilmiş 5. Bası, Ankara 2020.

Kibar, Ahmet Fevzi: Türk Hukukunda "Hayata Kast" Sebebi ile Boşanma ve Doğurduğu Hukuki Sonuçların Değerlendirilmesi (TMK. m. 162), Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, Sayı 2, 2020, s. 633-676.

Kocabaş, Gediz : Evlilik Sonrası Dayanışma İlkesi ve Bu İlkenin Sınırı Olarak Clean Break İlkesi Doğrultusunda Yoksulluk Nafakasını Belirleyici Ölçütler, MÜHFHAD., C. 19, S. 1, 2013, s. 357-392.

Kulaklı, Emrah: Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi, İMÜHFD., C. 5, S. 2, 2018, s. 237-268.

Kuru, Baki: Medenî Usul Hukuku Ders Kitabı, Birinci Tıpkı Basım, Eylül 2016.

Oğuz, Cemal: Medeni Kanun Madde 174/1 ile 175 Arasındaki Farklar, AHBVÜHFD., C. 4, S. 2, 2000, 0 – 0

Oğuzman, Kemal/ **Dural**, Mustafa: Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş 2. Bası, İstanbul 1998.

Öztan, Bilge: Aile Hukuku, 5. Bası, Ankara 2004.

Ruhi, Ahmet Cemil: Gerekçeli- Açıklamalı- İctihatlı Türk Hukukunda Boşanma, Boşanmanın Sonuçları, Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Ankara 2004.

Saymen, Ferit H./ **Elbir**, Halid K. : Türk Medenî Hukuku Aile Hukuku, 3. Cilt, Ankara 1957.

Şahin, Mustafa: Türk – İsviçre Medeni Kanunlarına Göre Evlilik Sonrası Katkının (Yoksulluk Nafakasının) Şartları (TMK m. 175 – ZGB m. 125), AHBVHFD., C. 21, S. 3, 2017, s. 75-108.

Tutumlu, Mehmet Akif: Türk Medeni Kanunu Hükümlerine Göre Evliliğin Butlanı Boşanma, Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları, 2. Bası, Ankara 2006.

Uyanık, Memet Zeki: İslam Aile Hukukunda Evlilik ve Boşanma Nafakası Bağlamında Süresiz Nafaka Yasası, NEÜİHD., C. 47, S. 47, 2019, s. 57 – 87.

Uzun, Mine: Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası, 1. Bası, İstanbul 2013.

Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet: Türk Medenî Hukuku Umumi Esaslar-Şahsın Hukuku- Aile Hukuku- Miras Hukuku- Eşya Hukuku (Aynî Haklar), 3. Bası, İstanbul 1963.

Yağcı, Kürşad: Yoksulluk Nafakasında “Süresizlik” Sorunu, İÜHFM., C. 76, S. 1, 2018, s. 323-358.

Yıldırım, Abdülkadir: Yoksulluk Nafakası ve Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu, Legal Hukuk Dergisi, C. 14, S. 157, 2016, s. 59-88. (Yoksulluk Nafakasında Süre Sorunu)

Yıldırım, Ece: Yoksulluk Nafakası, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2020, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (E. T. 24.11.2021). (Nafaka)

Yücel, Sevtap: Yargıtay Kararları Işığında Anlaşmalı Boşanma Davası Sonrasında Nafaka ve Tazminat Talepleri, Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 1, 2018, s. 239-257.